

vartija

ihminen – usko – kulttuuri

SEKULARISAATIO BELGIASSA
Katolisen kirkon alamäki
Pedofiliakriisi
Islam

5–6 | 2014

Vartija N:o 5–6/2014

V. 1888 perustettu riippumaton aikakauslehti
127. vuosikerta

Julkaisija:

Vartija-aikakauslehden kannatusyhdistys r.y. (riippumaton yhdistys)
ISSN 0782-033X
www.vartija-lehti.fi

Päätoimittajat:

(vastaava)

Matti Myllykoski
Isonnevantie 41 A 9
00320 Helsinki
p. 050 318 2453

matti.myllykoski@helsinki.fi

Mikko Ketola
Kirkkohistorian laitos
PL 4, 00014 Helsingin yliopisto
p. 050 598 1693

mikko.ketola@helsinki.fi

Tilaukset ja osoitteenmuutokset:

e-mail toimitus@vartija-lehti.fi

Heidi Haahtela, p. 050 354 8186 (iltaisin). Tilaukset ja osoitteenmuutokset voi lähettää myös tekstiviestillä.

Vartija-aikakauslehden kannatusyhdistys, Isonnevantie 41 A 9, 00320 Helsinki

Tilausmaksut vuonna 2015

Tilaaajasta tulee automaattisesti aikakauslehti Vartijan kannatusyhdistyksen jäsen. Jos tilaaja ei halua olla jäsen, hän voi ilmoittaa asiasta lehdelle tilauksen yhteydessä. Tilausmaksu maksetaan lehden tilille Danske Bank 800010-64635, IBAN-muodossa FI9880001000064635.

yhteisöt	36 €	viite 5571
perustilaaajat	33 €	viite 5555
opiskelijat	18 €	viite 5568
tilaukset ulkomaille	46 €	viite 5584

irtonumero 7 €

Irtonumeroita myy Akateeminen kirjakauppa.

Toimitusneuvosto

Suvi Kava, Johanna Korhonen, Taneli Kylätasku, Salla Ranta, Risto Uro.

Vinjettikuvat: Anssi Rauhala

Taitto: Tmi Datata

Tuotanto: Formato Print

Belgia, vastakohtien ja ristiriitojen maa

Matti Myllykoski & Mikko Ketola

■ Ennen kuin Belgia itsenäistyi vallankumouksen vuonna 1830, se oli ehtinyt kuulua eri vaiheissaan niin Alankomaille kuin Ranskallekin. Maan halki kulkee itä-länsi-suunnassa jyrkkä kieli- ja kulttuuriraja, jonka eteläpuolella Valloniassa puhutaan ranskaa ja pohjoispuolella Flanderissa flaamia. Jotkut belgialaiset sanovat, että tämä kaikki johtuu pelkästä historiallisesta yhteensattumasta. Mutta se on realiteetti, jonka kanssa ja varassa belgialaiset elävät.

Kun sivistyneeltä ja monipuolisesti kielitaitoiselta belgialaiselta patriotilta kysyy, onko flaameilla ja valloneilla todella aivan omat erilliset kulttuurinsa, hän vastaa, että ehdottomasti. Kun kysyjä jatkaa: ”Eikö siinä tapauksessa olisi parempi, että Vallonia liitettäisiin Ranskaan ja Flanderit Alankomaihin?”, hän vastaa: ”Ei missään tapauksessa.” Kummankin alueen erillinen itsenäisyyskin olisi selkäpiitä karmiva ajatus. Ensinnäkin: mitä tehtäisiin kaksikieliselle Brysselille, joka sijaitsee Flanderin puolella, mutta on kulttuurisesti Vallonialle hyvin tärkeä? Pitäisikö siitä siinä tapauksessa tulla jotakin sellaista, mitä se tavallaan on jo nyt – Euroopan Unionin pääkau-

punki? Toiseksi: menestyisivätkö historian yhteen saattamat Vallonia ja Flanderit taloudellisesti erillisinä valtioina? Miten ne silloin jakaisivat Belgian kolossaalisen valtionvelan keskenään? Kumpikaan ei pane eroprosessia vireille, koska se merkitsisi samalla aloitetta suuremman velkaosuuden niskoilleen ottamiseen.

Vanhassa Belgiassa ranskan kieli ja ranskalainen kulttuuri olivat voimissaan. Toissa vuosisadalla ja viime vuosisadan alussa Flanderin puolen kaupunkien hallitseva luokka puhui ranskaa, ja etenkin Antwerpenin nousukkaat opettelivat ranskaa – ja jolleivät oppineet, niin teeskentelivät osaavansa. Ranskalaisen kielen ja kulttuurin pitkä hegemonia Flanderissa jätti flaamien keskelle pitkän varjonsa; se ruokki sekä alemmuuden tunnetta, näyttämisen halua ja – monessa suhteessa hyvin aiheellista – kotiseutuympyyttä. Jo ennen toista maailmansotaa monet flaamit halusivat oman kielenensä hallitsevaan tai ainoan virallisen kielen asemaan Flanderissa, ja 1950-luvun lopulta alkaen kortit alkoivat kääntyä heille lopullisesti.

Vallonia oli 1800-luvulla Euroopan

teollistumisen kärkialue yhdessä Iso-Britannian kanssa. Se oli voimissaan raskaan ja kemian teollisuuden alalla aina viime vuosisadan puoliväliin saakka, jolloin kuihtuvia hiilikaivoksia sekä kilpailukyvyttömiä ja vanhentuneita tehtaita alettiin sulkea. Suurten työläisten masojen vuoksi Vallonia on ollut perinteisesti sosialistien vahvaa aluetta, ja 60-luvulla alkaneiden massatyöttömyyden vuosikymmeninä PS on edelleen vallonien vahvin puolue. Viime aikoina Vallonia on uuden teknologian investointien avulla toipunut pahimmasta taantumastaan, mutta se ei ole lähimainkaan kuronut kiinni nousujohtaisen Flanderin etumatkaa. Draamallisen näkökulman nykyhetken Vallonian kasvukupuihin tuo meilläkin esitetty hieno belgialainen elokuva *Deux jours, une nuit* ("Kaksi päivää ja yksi yö"), jossa aurinkopaneeleja tuottava pieni tehdas aikoo irtisanoa sairauslomalla olleen työntekijän tilausten supistumisen vuoksi. **Marion Cotillard** esittää tätä nuorta naista, joka kiertää ovelta ovelle ja pyytää työtovereitaan luopumaan bonuksistaan, jotta voisi säilyttää työpaikkansa.

Kuten sanottu, Flanderin tarina on 1950-luvulta lähtien ollut hyvin toisenlainen. Vaurastunut, kielellisesti ja kulttuurisesti itsenäistynyt maa on ottanut johtoaseman Belgiassa. Flaamit edustavat yhä enemmän Belgian sivistyneistöä; useissa tapauksissa he puhuvat ranskaa siinä, missä vallonit eivät osaa flaamia lainkaan. Jo parin kauppareissun perusteella turisti huomaa, että Flanderissa vierasmaalaisen kannattaa puhua englantia mieluummin kuin ranskaa. Osa

flaameista kannattaa kiivaasti Flanderin eroa Valloniasta. Heidän puolueistaan tällä asialla on jo kauan ollut konservatiivinen ja marginaalinen *Vlaams Belang*, mutta vuoden 2014 alueellisissa parlamenttivaaleissa jättipotin korjasi Flanderissa keskustaoikeistolainen ja nationalistinen *Nieuw-Vlaamse Alliantie* (N-VA; Uusflaamilainen allianssi), joka sai lähes 32 % äänistä ja 124 edustajanpaikasta kokonaista 43 kappaletta. Koska puolue ajaa flaamilaisen tasavallan perustamista tai ainakin Flanderin mahdollisimman suurta autonomiaa, sen karismaattinen johtaja **Bart De Wever** on joutunut rauhoittelemaan valloneja, ettei Belgian loppu ole ainakaan vielä käsillä. Vauraat flaamit, jotka nyt kokevat maksavansa Vallonien löyhäkätisiä sosiaalipalveluita, tajuavat intoilustaan huolimatta liian hyvin, että ero voisi käydä heille vieläkin kalliimmaksi.

Katolinen kirkko on ymmärrettävästi suosituimpi konservatiivisessa Flanderissa kuin sosialistisessa Valloniassa. Flanderissa se on tottunut ajamaan kansallismielisten asiaa, ja siellä häitä tai hautajaisia onkin hyvin vaikea saada järjestymään ranskaksi. Mutta kirkon suuret ongelmat eivät liity kuin marginaalisesti Belgian kielelliseen ja kulttuuriseen jakautumiseen. Viiden vuosikymmenen ajan maallistuminen, urbanisoituminen ja yhteiskunnan moniarvoistuminen ovat syösseet kirkon johtavan instituution paikalta yhteiskunnan marginaaliin. Siitä kertoo vuoden viimeinen *Vartijan* numero. Tervetuloa mukaan, seikkailu alkaa.

Tutkimuksia rapistuvasta pilarista

Karel Dobbelaeren ja Liliane Voyén haastattelu

Matti Myllykoski

■ Karel Dobbelaere ja Liliane Voyé, jotka ovat Belgian johtavia uskonnon sosiologeja, ovat paitsi läheisiä työtovereita myös aviopari. Antwerpenin yliopiston ja Leuvenin katolisen yliopiston emeritusprofessori **Karel Dobbelaere** on tehnyt pitkän työuran alansa monipuolisena asiantuntijana ja metodologian kehittäjänä. Erityisesti hän on tutkinut eurooppalaista sekularisaatiota ja selvittänyt sitä, miten yhteiskuntamuodon ja kulttuurin maallistuminen vaikuttaa julkisiin instituutioihin, sosiaaliseen elämään kaikissa muodoissaan sekä uskonnollisuuteen itseensä. **Liliane Voyé**, täyden päivätyön tehnyt professori hänkin, puolestaan on erikoistunut tutkimaan nyky-yhteiskuntaa ja sen sosiaalista dynamiikkaa, johon uskonto olennaisesti liittyy. Dobbelaere ja Voyé ovat julkaisseet myös yhdessä paljon tutkimusta, jonka polttopisteessä on belgialaisen uskonnollisuuden ja uskonnottomuuden sekä niihin liittyvän tapakulttuurin muutos.

Pilarit ja pilarisaatio

Tapaan Dobbelaeren ja Voyén Leuvenin yliopiston sosiologian laitoksella. Ennen matkaani Belgiaan olen lukenut sekä heidän kirjoituksiaan ja seurannut Internetin aineistojen avulla monentasoista keskustelua belgialaisesta sekularisaatiosta. Olen oppinut, että vanhan vallan (*ancien régime*) alla ennen Ranskan vallankumousta katolisella kirkolla oli Euroopan katolisissa maissa itsestään selvä ja vahva asemansa osana yhtenäistä valtajärjestelmää. Aatteellisesti kuohuvan 1800-luvun myötä ja etenkin Belgian vuonna 1830 tapahtuneen itsenäistymisen jälkeen kirkko joutui kuitenkin vahvistamaan asemaansa panostamalla itsenäisyyteensä ja omiin instituutioihinsa valtioiden sisällä. Joissakin maissa sen erityisenä strategiana oli luoda oma ”pilarinsa” yhteiskunnissa, jossa sosialismin ja liberalismin edustamien instituutioiden varaan rakentui omat pilarinsa. Tähän liittyi erityisesti katolisten koulujen, sairaaloiden ja ammattiliittojen perusta-

minen. Dobbelaere ja Voyé eivät ole mitenkään sattumalta tutkineet aktiivisesti tätä ”pilarisaatioksi” kutsuttua ilmiötä, joka koski – ja monessa mielessä koskee edelleenkin – erityisesti Alankomaita ja Belgiaa.

Alankomaissa katolinen kirkko pyrki ensi sijassa vapauttamaan itsensä yhteiskunnan siteistä, kun taas Belgiassa kirkko pyrki omien organisaatioiden kehittämisellä ja vahvistamisella turvaamaan julkisen asemansa. Tähän liittyivät myös kirkon perinteinen diplomatia ja vahva kokemus suhteesta ulkovaltoihin – Belgiaan sijaitsi roomalaiskatolisen kirkon ja roomalaisen kulttuurin rajalla. Yhteiskunnallisen asemansa ohella kirkko pyrki myös luonnollisella tavalla vahvistamaan asemaansa kansan parissa parantamalla jäsentensä yhteiskunnallisia taitoja. Omissa ammattiliitoissaan se koulutti työläisiä neuvottelemaan työnantajien kanssa ja kasvatti heidän yhteiskunnallista osaamistaan. Voyé huomauttaa osuvasti, että tämä traditio teki kirkon ammattiliitoista ajan kuluessa taitavampia neuvottelijoita kuin sosialistisista ammattiliitoista, joissa asioita ajettiin luokkataistelusta käsin. Samaan tapaan kirkko koulutti myös maanviljelijöitä työsään ja suhteessaan valtiovaltaan. Naisia koulutettiin kodin hoitamiseen ja lasten kasvatukseen, ja muuttuvien aikojen haasteisiin vastanneet katoliset koulut tarjosivat perheiden jälkikasvuille kirkon piiriin suuntaavan koulutuksen. Ranskan vallankumouksen jälkeisessä maailmassa yhteiskunnan edistysuskoiset liberaalit panostivat järkeen ja tieteeseen, katolinen kirkko puolestaan tunteeseen

ja moraaliin. Arvojen antajan ja turvallisuuden vaalijan roolissa kirkko oli kauan luonnollisessa roolissaan. Se tarjosi kansalle elämän kehykset niin arkeen kuin juhlaan.

Kirkon pilari rapistuu ja heikkenee

Kun kysyn Dobbelaerelta, milloin ja miten tapakulttuuri alkoi Belgiassa muuttua ja vieraantua kirkosta, hän lähestyy asiaa konkreettisten esimerkkien avulla. Belgiassa oli perinteisesti sekä katolisen kirkon että valtion kouluja ja yliopistoja. Näihin liittyivät myös kirkolliset ja ei-kirkolliset opiskelijayhdistykset. Dobbelaere kertoo omasta opiskeluajastaan 1950-luvun puolivälissä, kuinka opiskelijat halusivat perustaa kotiseudulleen kaikille opiskelijoille avoimen opiskelijayhdistyksen. Hanke kohtasi jyrkkää vastustusta sekä opiskelijoiden perheissä että paikallisessa papistossa. Yhdistys perustettiin, ja se tarvitsi rahaa. Päätettiin järjestää rahan keräämiseksi tasapuolisesti kahdet tanssiaiset, ensin liberaalissa ympäristössä ja sitten katolisissa tiloissa. Tämä ei kuitenkaan onnistunut, koska katolisten yliopistojen opiskelijat eivät tulleet kumpaankaan tapahtumaan.

Voyé korostaa, että hänen miehensä kuvaama esimerkki liittyy myös konservatiivisen, sisäänpäin kääntyneen maaseudun ja kulttuurin moninaisuuteen kehittyneen urbaanin maailman yhteentörmäykseen. Tuolloin katolisilla järjestöillä oli omat kahvilansa ja julkisilla paikoilla soitettu musiikkinsa. Kaupungeissa oli usein myös kaksi jalkapallojoukkuetta, katolinen ja liberaali. Sosiaalinen kontrolli toimi hyvin: hurskaiden katolisten

perheiden lapset kävivät seuraamassa vain katolisten jalkapallojoukkueiden oteluita. Muuttoliike maalta kaupunkiin mursi pitkään vaikuttaneita rakenteita. Monet maaseudulta kaupunkiin työn perässä muuttaneet menettivät konservatiiviset juurensa ja samalla luonnollisen suhteensa kirkkoon. Dobbelaere korostaa, että kirkollinen aktiivisuus oli monille jo lähtökohdiltaan varsin muodollista, eikä ollut tavatonta, että kaupunkiin muuttaneiden parissa se yksinkertaisesti lakkasi tai harveni dramaattisesti.

Belgiassa tämä pilarisoitumiseen johdanut kehitys on hallinnut yhteiskuntaa aivan viime vuosikymmeniin saakka. Julkisesti näkyvänä lähtökohtana maallistumiskehitykselle Dobbelaere nostaa esiin paavin vuonna 1963 julkaisemassa ensyklikassa *Humanae vitae* lausutun ehkäisykiellon, joka koettiin Länsi-Euroopan katolisissa maissa hyvin ongelmalliseksi. Juuri tässä yhteydessä paavi sai ensimmäisen kerran julkista kritiikkiä kirkon sisältä, myös vieraillessaan Belgiassa. Paavia vastaan sanottiin painokkaasti, että perhesuunnittelu kuuluu vanhemmille itselleen, jotka tietävät parhaiten, millaista ehkäisyä heidän kannattaa käyttää. Kirkko vastasi ensyklikkaa kritisoineille kirkollisille instituutioille uhkaamalla rajoittaa näiden toimintamahdollisuuksia kirkon sisällä.

Sekularisaatio oli luonnollisesti asteittainen prosessi, mutta Dobbelaere ja Voyé nostavat siitä esiin kiinnostavan notkahduksen. Vuosina 1968–73 kirkon mittarit kääntyivät vahvasti alaspäin. Vuoteen 1968 kirkossakäynti oli vähen-

tynyt vuosittain 0,9 %, kun se vuosien 1968–73 välillä väheni 1,9 % vuosittain, palatakseen sitten 0,8 prosentin vuotuiseseen laskuun. Siten vuosina 1968–73 messussa käynti väheni Belgiassa 10 prosentin verran, ja muutos koski myös keski-ikäisiä eikä ainoastaan nuorisoa. Dobbelaere osoittaa tutkimuksissaan pitkään hautuneen mentaliteetin muutoksen: kirkossakäynnistä oli tullut monille silka velvollisuus. Kirkollisista toimituksista puolestaan oli tullut ensi sijassa perheen sisäisiä sosiaalisia tapahtumia. Dobbelaere ja Voyé tiivistävät asteittaisen laskun: ensin laski kirkollisten avioliittojen, sitten kasteiden ja lopulta kirkollisten hautausten määrä. Laskeva trendi vahvistui ja jäi pysyväksi.

Defensiivinen kirkko

Kun kysyn, ymmärsivätkö kirkon johtajat, mitä on tapahtumassa, Voyé vastaa, että he eivät ymmärtäneet tuolloin eivätkä oikein ymmärrä vielääkään. Dobbelaere painottaa, että kirkko suhtautui 1970-luvun muutoksiin hyvin defensiivisesti. Hän ottaa esimerkin omasta tuulisesta asemaan Leuvenin katolisessa yliopistossa. Tuolloin häntä ehdotettiin yliopiston vararehtoriksi, mutta kulissien takana kirkko vastusti nimitystä. Vastustuksen syy selvisi nopeasti. Dobbelaere on julkaissut laajalti tunnettuja tutkimuksia maallistumisesta, ja sellainen hämmentää tavallisia ihmisiä. Kirkko ei ollut tuolloin valmis kohtaamaan sekularisaation kriittisen tutkimuksen tekemistä julkiseksi. Tilanne on osittain muuttunut, mutta ongelma on vielä olemassa.

Varsinkin 1970-luvulta alkaen kir-

kollisen pilarin rapautuminen on ollut näkyvää, ja siitä on tullut kirkolle ongelma. Dobbelaere ja Voyé korostavat aktiivisesti seuraamansa kehityksen tunnusomaisia piirteitä: kirkko on vähitellen vaihtanut instituutioidensa nimissä ”kirkollisen” ”kristilliseksi” tai lopulta jopa poistanut niistä kristillisenkin epiteetin. Esimerkiksi Vallonian ranskankielisestä katolisesta, kristillissosiaalisesta puolueesta (*Parti social chrétien*) on tullut ”Demokraattinen humanistinen keskus-ta” (*Centre Démocrate Humaniste*). Opin sijaan korostetaan ”evangeliumin arvoja”: sosiaalista oikeudenmukaisuutta, inhimillistä lähestymistapaa, yhteiskuntaluokkien välistä solidaarisuutta heikompiensa hyväksi ja niin edelleen. Dobbelaere ja Voyé huomauttavat kuitenkin myös, että yleisinhimillistämisen rinnalla kirkko on soveltanut eri instituutioissaan myös hyvin toisenlaista strategiaa, kun se on alkanut puhua ”jäsenten” sijaan ”asiakkaista”. Tätä kaikkea voidaan nimittää sosiokulttuuriseksi kristinuskoksi, mikä helpottaa kirkon jäsenten ja jopa osan siitä eronneidenkin pysymistä vanhassa kirkollisessa pilarissa. On laskettu, että kaksi kolmasosaa belgialaisista on pysynyt sille uskollisina käyttämällä katolisten koulujen, ammattiyhdistysten, sairaaloiden ja muiden hoitolaitosten palveluja.

Voyé ja Dobbelaere ottavat esille katolisen kirkon hitaasti kehittyvän muutoksen suhteessa homoseksuaalien oikeuksiin. Kirkossa on viime aikoina esiintynyt laajaa ymmärrystä homoseksuaalien parisuhteen laillistamiselle, kunhan sitä ei kutsuta avioliitoksi. Ho-

moparien adoptio-oikeuteen kirkossa suhtaudutaan edelleen kielteisesti. Dobbelaere ja Voyé näkevät, että paavi Franciscuksen toimet avaavat kirkolle uusia mahdollisuuksia. Samalla he kuitenkin muistuttavat, että kirkon konservatiiviset voimat eivät ole menettäneet otettaan vaan voivat pysäyttää uudistumisen. Voyé pitää Franciscuksen erityisenä bonuksena sitä, että hän on jo varhaisella kirkollisella urallaan ollut kansan mies, joka ymmärtää kansan uskonnollisia ajatuksia ja tunteita.

Entä tulevaisuus?

Kysyn viimeiseksi Dobbelaerelta ja Voyélta, mihin he olettavat kehityksen kulkevan tulevaisuudessa. Nykyhetkessä on olennaisia uskontoon liittyviä tekijöitä, joilla on taipumus vahvistua tulevaisuudessaakin.

Karel Dobbelaere on viimeaikaisessa tutkimuksessaan kirjoittanut siitä, kuinka uskonnon ja uskonnollisuuden tutkimuksen on syytä siirtyä merkitysjärjestelmien tutkimuksen suuntaan. Hänen aloittaessaan uraansa kirkon johtamassa uskontososiologiassa tutkittiin pysyvyyden asetelmasta käsin ihmisten ”normatiivista integraatiota” kirkkoon. Dobbelaeren ura rakentui muutokseen, joka seurasi, kun tutkimus enenevässä määrin vapautui kirkollisesta holhouksesta ja ryhdyttiin tutkimaan sekularisaatiota. Nyt ollaan taas uudessa tilanteessa. Uskonto on nähtävä yhdeksi merkitysjärjestelmäksi muiden joukossa; se on yhtä kaikki merkitysjärjestelmä, sillä on vain ylliluonnollinen referentti. Yhteiskuntaamme ohjaa nykyisin muutoksen ja ke-

hityksen pakko. Yrityksetkään eivät menesty, elleivät ne uudistu jatkuvasti.

Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että modernissa yhteiskunnassa vaikuttavien lukuisten systeemien välillä ei olisi lainkaan yhteisiä arvoja. Tutkimukset osoittavat, että useimpien eurooppalaisten mielestä uskonnollisten johtajien ei tulisi pyrkiä vaikuttamaan hallitusten päätöksentekoon; Ranskassa ja Belgiassa 75 % ihmisistä on tätä mieltä. Dobbelaeren mukaan nykyihmisen olennaiset arvot löytyvät heidän elämästään tässä ja nyt. Ihmiset tarvitsevat ja hakevat yhteisön tukea.

Voyé viittaa edelleen siihen, että kirkon ja julkisuuden ulkopuolella on paikallisesti kokoontuvia kristittyjä, jotka hakevat inhimillistä yhteyttä toisiinsa. Tällaisten piirien uskonnollinen ajatus ja kokemusmaailma on pohjimmiltaan kristillinen, vaikka niillä ei olekaan selvää tunnustuksellista hahmoa. Toiseksi Voyé ottaa esille yhteiskunnan vahvistu-

van muutoksen kohti palveluyhteiskuntaa, ja siinä myös kirkon toimintamuotojen ja lähestymistapojen on muututtava. Kun kysyn, miten kirkko voi päästä ratkaisevasti toisenlaisella tavalla lähemmäksi ihmisiä, Voyé tuo keskusteluun mielestäni olennaisen näkökulman. Kirkon sanomassa on aina elänyt ja elää edelleen personalismi, joka ei ole pelkkää liberaalia individualismia. Siinä on kysymys koko ihmisen huomioon ottamisesta ja yksityisen ihmisen kunnioittamisesta kaikkine piirteineen. Tämä arvo on elänyt vahvana esimerkiksi kristillisissä ammattiliitoissa, ja siinä on ollut niiden vahvuus verrattuna sosialistisiin ammattiliittoihin, jotka määrittävät jäsenkuntansa yhteiskunnallisen roolinsa kautta työläisiksi. Katolisessa kirkossa elää edelleen vahvana ihmisten kanssaihmisenä kohtaamisen ja auttamisen traditio, joka on sen voimavarana myös tulevaisuudessa.

Roomalaiskatolisen Belgian maallistuminen

Matti Myllykoski

■ Viime keväänä WIN/Gallup International julkaisi 65 maassa toimitetun uskontoa koskevan gallup-kyselyn tulokset. Siinä 66000 ihmiseltä kysyttiin yksinkertaisesti, onko uskonnolla heidän omassa maassaan positiivinen vai negatiivinen rooli. Globaalisti kattavasta kyselystä selvisi, että kaiken kaikkiaan 59 % vastaajista näkee uskonnon roolin maassaan positiiviseksi ja 22 % negatiiviseksi. Koulutettujen eurooppalaisten parissa positiivisia vastauksia saatiin selvästi keski-vertaista vähemmän. Yhdeksässä maassa – kärjessä Libanon, varsin ymmärrettävistä syistä – negatiivinen kanta pääsi voitolle, näiden joukossa kuusi eurooppalaista maata. Negatiivisin Euroopan maa oli Tanska, jossa negatiivinen kanta sai 36 % enemmän tukea kuin positiivinen. Seuraavaksi vahvimpia nettonegatiivisuudessaan olivat Belgia (–30 %), Ranska (–22 %) ja Espanja (–20 %). Nämä vastaukset tekee kiinnostaviksi se, että vaihtoehtoina olivat myös ”ei roolia” ja ”en tiedä”; edelliseen turvautui esimerkiksi 36 % saksalaisista ja jälkimmäiseen 44 % japanilaisista.

Tätä tulosta voi verrata European Values Studyn vuonna 2008 julkaise-

maan arvotilastoon, jossa eri maiden eurooppalaisilta kysyttiin, ovatko he uskovia ihmisiä vai eivät. Belgialaiset sijoittuivat tilastossa jonkin verran keskiarvon alapuolelle hieman yli 60 % myönteisellä vastauksella – juuri ennen seuraaviksi sijoittuneita suomalaisia. Kärjessä olivat – tietysti? – lähes sataprosenttisesti uskovat puolalaiset ja perää pitivät valkovenäläiset, joista kolmannes oli uskovia. Toiseksi viimeisinä olivat ruotsalaiset 40 prosentin uskovaisuudellaan.

Kummankin tutkimuksen tuloksia voi monin tavoin kritisoida ja pitää sattumanvaraisina. Belgian osalta huomiota kiinnittää kuitenkin ”uskon” suhteellisen positiivinen rooli verrattuna ”uskontoon”, joka nähdään hyvin negatiivisesti. Vastausta on yksinkertaisinta ja luotettavinta hakea tutkimalla belgialaisten suhdetta hallitsevaan institutionaaliseen uskontoon eli roomalaiskatoliseen kirkkoon. Mikä tekee kirkosta monien belgialaisten silmissä näkyvästi negatiivisen asian? Paljon voidaan selittää maata kuohuttaneella kirkon pedofiiliskandaalilla, mutta se ei kerro kaikkea.

Belgia on perinteisesti roomalaiskatolinen maa. Kun pohjoisten flaamien ja

eteläisten vallonien asuttamasta alueesta tuli itsenäinen valtio vuonna 1830, lähes kaikki sen asukkaat tunnustivat roomalaiskatolista uskoa. Vuoden 1831 perustuslaki säätöi kirkon ja valtion välisen suhteen; vaikka lakiin on myöhemmin tehty lukuisia yksittäisiä muutoksia, sen peruseräatteen ovat edelleen voimassa. Perustuslaki syntyi konservatiivisten katolisten ja nuorten liberaalien poliitikkojen kompromissina. Se takaa uskonnonvapauden kaikille ja samalla katoliselle kirkolle vapauden päättää itse omista asioistaan – viranhaltijoistaan, hallinnostaan, juhlapyhistä ynnä muusta. Kirkolle taattiin erityis oikeuksia, joista osa on säilynyt. Merkittävimmän etuoikeuden määrittelee edelleenkin perustuslain pykälä 181, jonka mukaan kirkon pappien palkat ja eläkkeet maksetaan valtion kasasta. Vaikka käytännössä on paikallisia eroja, katolisella kirkolla on vahva asema radio- ja televisio toiminnassa, ja kouluissa on perinteisesti opetettu katolista uskontoa. Valtio haluaa säilyttää kirkon itsenäisyyden, mutta viime vuosikymmenten maallistumiskehityksen myötä kirkon erioikeudet ovat joutuneet uudelleen tarkasteltaviksi. Kuten muuallakin, kirkon ja valtion väliset moninaiset suhteet maallistuvat kansalaisia hitaammin.

Belgialainen yhteiskunta on viime vuosikymmeniin asti jäsentynyt kolmen ”pilarin” valossa, joita ovat olleet katolinen, sosialistinen ja liberaali pilari. Yhteiskunnalliset organisaatiot, puolueet, liikkeet, palvelut, instituutiot ja jopa jalkapallojoukkueet ovat perinteisesti liittyneet näihin kolmeen pilariin, joista 1960-luvulle saakka katolinen pilari oli selvästi

vahvin. Pilarisoituminen on Belgian historian kannalta hyvin ymmärrettävä ilmiö, koska maan alueellinen, kielellinen ja kulttuurinen jakautuminen flaameihin ja valloneihin on tarvinnut vastavoimia, jotka pitävät maata yhdessä. Ja yhdessä belgialaiset haluavat olla, vaikka korostavat jatkuvasti flaamien ja vallonien välisiä eroja. Näiden kahden blokin välisessä väännössä vallonit olivat perinteisesti vahvoilla, mutta vaaka on viime vuosikymmeninä kääntynyt flaamien puolelle. Samalla kuitenkin perinteiset pilarit ja niiden kantamat organisaatiot ovat heikentyneet: sosialismin haastajaksi on noussut kansallismielisyys, liberalismiin haastajaksi monikulttuurisuus – ja kirkon haastajaksi vahvan otteen saanut sekularisaatio. Instituutiot ovat yrittäneet mukautua muutokseen. Esimerkiksi kirkon piirissä toimivat järjestöt ovat nimenneet itsensä uudelleen ”kristillisiksi” kirkollisen nimen sijaan.

Belgialainen maallistumiskierre tilastojen valossa

Vielä 1970-luvun alussa selvästi yli 90 % belgialaisista oli kastettu katoliseen uskoon, vaikka teollistuneissa kaupungeissa kirkon jäseniä oli alimmillaan noin 80 % väestöstä. Kirkollista aktiivisuutta mittaavat tilastot vuodelta 1977 ovat vielä suhteellisen valoisia: kastettuja katolilaisia oli kaikista kansalaisista 85,2 %, pakollista siviilivihkimistä seuranneita kirkollisia vihkimisiä 77,7 % sekä kirkollisia hautajaisia 83,7 %. Sunnuntaisin messussakin kävi vielä 29,4 % belgialaisista, aktiivisimpina flaamit (35,1 %) ja vierantuneimpana Brysselin väki (14,1 %).

Tätä seuraavan neljän vuosikymmenen aikana alamäki on ollut jyrkkä.

Nyt roomalaiskatoliseen kirkkoon kuuluu enää 50 % belgialaisista, ja selvästi yli 40 prosenttia heistä ei kuulu mihinkään uskontoon. Jälkimmäisestä ryhmästä selväsanaisia ateisteja on lähes neljännes. Muita kuin katolilaisia kristittyjä on belgialaisten joukossa noin 2,5 %, joista erilaisia protestantteja puolitoista prosenttia. Muslimeja puolestaan on jo lähes kuusi prosenttia väestöstä; juutalaisia on 0,4 % ja buddhalaisia 0,3 %.

Roomalaiskatolisen kirkon jäsenyyden lasku näkyy edelleen kirkollisten toimitusten heikkenevänä suosiona. Vuonna 1998 kastettiin belgialaisista 64,7 % ja vuonna 2007 enää 54,6 %. Brysselissä kastettujen määrä laski jopa 14,8 prosenttiin. Kirkolliseen avioliittoon vihittiin siviilivihkimisen jälkeen vuonna 1998 lähes puolet (49,2 %) belgialaisista, mutta vuonna 2007 enää neljännes (25,6 %; Brysselissä 7,2 %). Avioliittoa ei enää mielletä kirkolliseksi sakramentiksi vaan perhejuhlaksi. Katolisen kirkon vieroksuman polttohautauksen yleistyessä myös tältä rintamalta kuuluu huonoja uutisia: vuonna 1998 kirkollisia hautauksia oli kaikista hautauksista vielä 76,7 %, mutta vuonna 2007 enää 58,4 % ja Brysselissä vain 22,6 %. Messuun osallistui vuonna 1999 kerran viikossa tai useammin vain 11,2 % belgialaisista ja vuonna 2009 enää vajaa 5 %. Myös juhlapyyhiin liittyvä kansalaisuskonto on rapisemassa – ainakin sen perusteella, että vuonna 2007 joulumessuunkin osallistui vain 8,5 % väestöstä. Vuoden 2009 kyselyn mukaan noin 70 % belgialaisista ei käy

koskaan kirkossa tai käy siellä vain hyvin poikkeuksellisissa tilanteissa. Hieman toisin sanottuna katoliseen kirkkoon kuuluvista belgialaisista lähes puolet ei osallistu millään tavalla sen toimintaan.

Vuosien 1999 ja 2009 kyselytutkimuksissa (*European Values Studies*) on myös selvitetty laajan ja heterogeenisen vastaajajoukon sidosta kirkkoon ikäkauman valossa. Belgian osalta saadut vastaukset avautuvat vain katolisen kirkon ja uskonnottomien osalta, sillä vastaajien määrät eri sarakkeissa jäivät heidän osaltaan liian pieniksi. Kyselyssä annettujen kategorioiden osittaisesta tulkinnanvaraisuudesta huolimatta vastaukset antavat osuvan kuvan sekularisaation voimasta Belgiassa, ja liitän siksi mukaan taulukon, josta paljastuu kirkkoon sitoutumisen romahdus nuoremmassa ikäryhmässä. **Karel Dobbelaere** ja **Liliane Voyé**, jotka esittävät taulukon kaiken muun arvokkaan tiedon ohessa, painottavat selvin sanoin, että nuorten uskonnottomien kasvava joukko ei ikääntymisen myötä enää palaa kirkon helmoihin. Uusimmat tutkimukset eivät yksinkertaisesti anna minkäänlaista tukea ikääntymisen ja uskonnollisuuden kasvun väliselle yhteydelle. Kuten Varti-jan tarkkaavaiset lukijat muistavat, myös brittitutkijat ovat tehneet saman johtopäätöksen oman maansa sekularisaatiokehityksestä.

Rukoukseen belgialaiset suhtautuvat kuitenkin julkista uskonnonharjoitusta myönteisemmin. Vuoden 2009 kyselyn mukaan 49 % belgialaisista – siis suurin piirtein ne samat ihmiset, jotka eivät kuulu mihinkään uskonnolliseen yhtei-

Sitoutumisen aste	Ikä vuonna 2009 [1999]			
	<29 vuotta	29–43 vuotta	44–59 vuotta	>59 vuotta
Ydinkatolilaiset	3 [9]	9 [15]	14 [23]	30 [47]
Passiiviset k:t	17 [20]	18 [19]	19 [18]	17 [11]
Satunnaiset k:t	17 [18]	18 [17]	23 [25]	24 [18]
Uskonottomat	63 [53]	55 [49]	44 [34]	28 [24]
Yhteensä	100 (274) [367]	100 (333) [573]	100 (404) [443]	100 (390) [507]

söön – eivät rukoile koskaan. Vähintään kerran viikossa rukoilee 25 %, useita kertoja vuodessa 13 % sekä tätä harvemmin niin ikään 13 %. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että puolet kansasta suhtautuu rukoukseen ja siten henkilökohtaiseen uskoon myönteisesti. Niiden joukossa, jotka eivät rukoile, on edelleen paljon niitä, jotka näkevät uskon yksityisasiaksi eivätkä suhtaudu toisten ihmisten uskoon ynnestästi.

Arvot ja uskomukset

Jumalaan uskoo vuoden 2009 gallupin mukaan 57 % belgialaisista, mikä vastaa monoteistien osuutta väestöstä. Vaikka usko Jumalaan on laskenut vuoden 1981 luvusta noin 20 prosentin verran, muut uskomukset ovat – yllättäen? – säilyttäneet asemansa varsin tasaisesti. Kuoleman jälkeiseen elämään uskoo nykyisin 37 % belgialaisista (1977: 36 %), taivaaseen 31 % (1977: 33 %), helvettiin 14 % (1977: 18 %) ja syntiin 40 % (1977: 44 %). Vastausten epäjohdonmukaisuuksia ja kummallisuuksia voi ihmetellä samaan tapaan kuin Suomessakin tehtyjen gallupien osalta. Jumalaan uskomisen ei näytä vuoden 2009 kyselyn perusteella parantavan näiden suurten mutta epämääräisten uskomusten uskottavuutta, sillä

Jumalaan uskovista vain 65 % uskoo kuolemanjälkeiseen elämään, 54 % taivaaseen ja vaatimattomat 25 % helvettiin, mutta sentään 70 % uskoo synnin olemassaoloon. Asiaa tekee kiihkeämmäksi se, että Jumalaan uskovien joukkoon kuuluu myös niitä, jotka eivät katso kuuluvansa mihinkään uskontoon.

Ne belgialaiset, jotka uskovat Jumalaan, uskovat toisistaan poikkeavin tavoin. Heistä lähes viidennekselle (18 %; 1981: 39 %) Jumala on persoona, kun taas 37 % (1981: 24 %) pitää Jumalaa voimana tai henkenä. Niitä, jotka eivät tiedä, mitä ajatella, on 23 % ja Jumalaan uskomattomia 21 %; jälkimmäisiä on siis kaksi kertaa enemmän kuin ateisteja.

Vastaanottavuus kirkon opetukselle on heikentynyt tasaisemmin. Tarpeissaan ja ongelmissaan 44 % belgialaisista luottaa kirkon ohjaukseen hengellisissä asioissa, mutta moraalisisissa kysymyksissä kirkkoon luottaa 29 %, perhettä koskevissa asioissa 27 % sekä sosiaalisissa kysymyksissä 24 %. Positiiviset luvut eivät ole juuri muuttuneet, mutta negatiivisten vastausten osuus on kasvanut jokaisessa kysymyksessä 15–20 % verran. Niistä, jotka eivät aiemmin ole osanneet sanoa kantaansa, on ajan kuluessa tullut kriittisempiä kirkkoa kohtaan. Poikkeaa-

minen kirkon opetuksesta konkretisoi-
tuu muutamaaan vahvaa julkisuutta saa-
neeseen kysymykseen. Kirkossa py-
syneistäkin belgialaisista 73 % kannattaa
pappien pakkoselibaaatin purkamista.
Edelleen joka kolmas viittaa kintaalla
kirkon opetukselle seksuaalimoraalista ja
ehkäisystä. Kirkon perinteistä opetusta
vastaan ajatellaan myös eutanasiasta.
Belgialaisista 72 % ja siten lähes puolet
kirkkoon kuuluvista suhtautuu myönteis-
esti lakiin, joka sallisi parantumatto-
masti sairaan ala-ikäisen lapsen päästä-
misen piinastaan, ja pitkälle dementoitu-
neiden vanhusten eutanasiaa kannattaa
79 % väestöstä. On erikoista huomata,
että eutanasian vastustajien joukko on
Brysselissä hieman suurempi kuin
muualla Belgiassa. Tämä saattaa hyvin-
kin johtua muslimien suuresta luvusta.

Papit, munkit ja nunnat

Pappisura kiinnostaa yhä harvempia Bel-
gian katolilaisia. Vuonna 1960 hiippa-
kunnissa toimivia pappeja oli 10404,
mutta kunakin kuluneena vuosikym-
menenä heidän lukunsa on vähentynyt
tasaisesti noin puolentoista tuhannen
hengen vauhtia. Vuonna 2008 pappeja oli
4132, joten puolessa vuosisadassa luku
on puolittunut, ja ongelma jatkuu. Uu-
simpien tilastojen valossa (2014) virassa
olevia, aktiivisia pappeja on vain 2709.
Suurin osa papeista on eläkeiässä; jo
vuonna 2004 kirkon omat tilastot kertoi-
vat, että kolme neljästä papista on yli
65-vuotiaita. Belgian pappisseminaarit
puolestaan eivät täyty kokelaista. Koko
Belgiassa seminaarilaisten määrä on
2000-luvun ajan ollut alle sadan ja hiipu-

nut edelleen; vuonna 2007–8 näitä oli 72.
Jo vuosien ajan vain alle 30 näistä on
päätenyt pappisvihkimykseen.

Pappispulaa paikkaavat etenkin *Che-
min néocathéchuménal* -järjestön (Neo-
katekumenaalinen tie) konservatiiviset
pappisseminaarit, joista valmistuu puolet
Belgian katolisista papeista. Nämä nuo-
ret papit ovat usein taustaltaan ulkomaal-
laisia; heitä tulee etenkin Belgian enti-
sestä alusmaasta Kongon demokraatti-
sesta tasavallasta. Huomattava rooli
muutoksessa on myös Puolasta saapu-
neilla hyvin konservatiivisilla papeilla.
Vuonna 2008 yli 400 Belgian katolisen
kirkon papeista oli ulkomaalaisia. Pap-
pispulaa on myös paikattu vihkimällä
diakoneja, joille on annettu perinteisesti
papeille kuuluneita julistustehtäviä. Li-
säksi on palkattu seurakuntiin maallik-
koavustajia, joista useimmat ovat naisia.
Heidän tehtävikseen on annettu vaihte-
levia tehtäviä, etenkin katekeettista ope-
tusta, perheiden valmistamista kastees-
seen sekä sairaiden luona vierailamista.

Munkkien ja nunnien osalta tilanne
on myös synkkä. Vuonna 1973 erilaisiin
sääntökuntiin kuuluneita oli Belgiassa
9141 henkeä, kun taas 2008 näitä oli vain
3476 (Flanderissa 2500 ja Valloniassa
976); lukumäärä oli pudonnut lähes kol-
mannekseen. Kuten pappienkin osalta,
luostariväen ikäjakauma on pahasti vi-
noutunut. Belgian flaamien puolella 96 %
ja vallonien puolella 91 % näistä on yli
60-vuotiaita. Alle 45-vuotiaita munkkeja
ja nunnia on vuoden 2007 tilastojen mu-
kaan Flanderissa 67 ja Valloniassa 35. On
selvää, että luostareita joudutaan sulke-
maan tai ainakin niiden toimintaa järjes-

telemään radikaalisti uudelleen. Luostarien kirjastoille vanhoine käsikirjoituksiineen on käymässä samoin. Niiden aarteita on jo keskitetty suurempiin ja toimiviin kirjastoihin.

Koululaitos ja uskonnonopetus

Juuri ennen ensimmäisen maailmansodan syttymistä Belgiassa säädettiin laki, jonka mukaan koulunkäynti oli ilmaista ja pakollista 14-vuotiaaksi saakka. 1950-luvun alusta katolinen puolue ajoi julkisten varojen suuntaamista tasavertaisesti myös yksityisille – pääasiassa kirkon ylläpitämille – kouluille sekä vanhempien täyttä vapautta valita lastensa opinahjot julkisten ja yksityisten koulujen välillä. Vuonna 1958 säädetty laki takasi valtion tuen kaikille tunnustetuille oppilaitoksille, käytännössä siis sekä valtion että katolisen kirkon ylläpitämille kouluille. Samalla se takasi myös oppilaille ja heidän vanhemmilleen vapauden valita (katolisen) uskonnonopetuksen ja moraalin opetuksen välillä. Belgian maallistumista ajavat poliitikot näkivät tässä voimaan jääneessä laissa kirvelevän takaiskun, koska se mahdollistaa kirkon opetuksen tukemisen verovaroin koululaitoksessa, jonka pitäisi olla täysin maallinen.

Katoliset koulut ovat korkean tasonsa vuoksi suosittuja valtion kouluihin nähden. Flanderissa katolisia kouluja käy eri asteilla lähes kaksi kolmasosaa oppilaista, ja katolisten yliopistojen osuus opiskelijoista on lähes 40 prosenttia. Sosialisteja äänestävässä ja maallistuneemassa Valloniassa asiat eivät ole kirkon kannalta yhtä hyvin: kirkon koulujen oppilaita on kaikkien koulujen oppilaita eri

asteilla selvästi alle 50 prosenttia. Ainoastaan ylä-asteella enemmistö valloista käy kirkon kouluissa. Valloniassa sen sijaan katoliset yliopistot ovat suosittumia kuin Flanderissa: 41,2 % opiskelijoista opiskelee niissä.

Vaikka katolisten koulujen asema on edelleen hyvä, valtion kouluissa monet valitsevat etiikan opetuksen katolisen uskonnonopetuksen sijaan. Lukuvuonna 2005/6 Valloniassa yli 20 % oppilaista valitsi etiikan opetuksen, mikä tarkoittaa noin kaksinkertaista lukua, jos puhutaan yksinomaan valtion kouluista. Muun uskonnon, lähinnä islamin, opetusta sai vallonioppilaista kaikkiaan 5–10 %, mutta valtion kouluissa prosenttimäärä voidaan tältäkin osin kertoa noin kahdella. Korkea luku on ymmärrettävä, koska etenkin Marokosta tulleet siirtolaiset puhuvat usein sujuvaa ranskaa ja valitsevat Brysselissä lapsilleen ranskankielisen opinahjon. Flanderissa katolisen uskonnon opetuksen asema on selvästi vahvempi kuin Valloniassa. Lukukaudella 2005/6 selvästi yli 80 % kaikista oppilaita kaikissa kouluissa valitsi katolisen uskonnonopetuksen. Tilastot viittaavat siihen, että myös valtion kouluissa edelleen hieman yli puolet flaamioppilaita valitsee katolisen uskonnonopetuksen etiikan sijaan. Luku on kuitenkin vähentynyt tasaisesti, ja etiikan opetus vahvistaa asemiaan. Siirtolaisuuden kasvaessa edelleen myös islamin opetuksen osuus kasvaa vääjäämättä. On huomattava, että katolinen uskonnonopetus liittyy useimmille belgialaisille kulttuuriseen identiteettiin eikä sitoutumiseen kirkon opetukseen.

Lopuksi

Vuonna 1874 Brysselin historialliseen keskustaan rakennettiin komea Pyhän Katariinan kirkko (*L'Église Sainte-Catherine*). Vuoden 2014 alusta kirkko on ollut suljettuna kalliiden kulujensa ja hyvin vähäisen käyttönsä vuoksi. Touku-kuussa kirkko julkaisi vetoomuksen kirkon säilyttämisen puolesta, ja syyskuussa kirkossa on alettu uudestaan pitää messuja. Brysselin kaupunki pitää järjestelyä väliaikaisena ja aikoo tehdä kirkosta kauppahallin, taiteilijoiden näyttelytilan tai jotakin muuta sopivan tuntuista. Pyhän Katariinan kirkon kohtalo ei ole vielä sinetöity, mutta Brysselin alueella 40 kirkkoa on tarkkailun alla, ja koko maassa 90 kirkkoa on vaarassa tulla suljetuksi lähiaikoina.

Tilastojen ja kyselyiden valossa Belgia on selvästi maallistuva maa, jolla ei ole enää samanlaista suhdetta katoliseen kirkkoon ja kristinuskoon kuin muutama vuosikymmen sitten. Enemmistön uskota tulee hyvin pian vähemmistön usko, ja kirkon asema instituutiona rapautuu. Nousussa ovat muslimien, ateistien ja uskonnottomien ryhmät.

Kirjallisuutta

Karel Dobbelaere, "Religion and Politics in Belgium: From an Institutionalized Manifest Catholic to a Latent Christian Pillar." *Politics and Religion* 4 (2011) 283–296.

Caroline Sägesser, "Le déclin de la pratique religieuse en Belgique." *Analyses*. Observatoire des Religions et de la Laïcité (ORELA), Bruxelles 2012. <http://www.o-re-la.org/index.php>

Caroline Sägesser, Jean-Philippe Schreiber & Cécile Vanderpelen-Diagre, *Les Religions et la Laïcité en Belgique: Rapport 2013*. Observatoire des Religions et de la Laïcité (ORELA), Bruxelles 2014. <http://www.o-re-la.org/index.php>

Rik Torfs, "État et Églises en Belgique." Gerhard Robbers (Éd.), *État et Églises dans l'Union européenne*. 2ème édition. Trier 2008. <http://www.uni-trier.de/index.php?id=25059#c49875>.

Els Witte, Jan Craeybeckx & , Alain Meynen, *Political History of Belgium: From 1830 Onwards*. Bruxelles 2009.

Liliane Voyé & Karel Dobbelaere, "Portrait du catholicisme en Belgique". – Alfonso Perez-Agote (ed.), *Portraits du catholicisme*. Rennes 2012. 11–61.

Belgian katolisuuden suuri hyväksikäyttökriisi 2010

Mikko Ketola

Maailmanlaajuisen katolisuuden hyväksikäyttökriisin puhkeaminen

Katolinen kirkko on joutunut 2000-luvulla toistuvasti kamppailemaan kirkon sisällä paljastuneiden pedofiiliaskandaaleiden kanssa. Ongelmasta oli esiintynyt oireita pitkään, ja esimerkiksi pastori **Thomas Doyle** varoitti Yhdysvaltain katolisia piispoja jo vuonna 1985 edessä hämmöttävästä seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvästä kriisistä mutta turhaan. Laajassa mitassa karkea todellisuus paljastui ensimmäisen kerran 2002, jolloin lasten ja nuorten laajamittainen seksuaalinen hyväksikäyttö amerikkalaisen katolisuuden piirissä tuli tunnetuksi.

Seuraava suuri kriisivaihe kirkossa alkoi vuonna 2009, kun itsenäisten tutkimuskomissioiden raportit paljastivat Irlannin katolisuuden synkät hyväksikäyttötilastot. Irlannissakin yksittäisiä hyväksikäyttötapauksia oli tullut julki vuosien kuluessa, mutta vasta nyt käsitettiin, kuinka systemaattista ja läheisesti autoritääriseen kirkolliseen mentaliteettiin liittyvää hyväksikäyttöä oli ollut. Irlannissa tuli julki satoja järkyttäviä hyväksikäyttötapauksia niin katolisissa oppilaitoksissa kuin Dublinin arkkihiippa-

kunnassa. Skandaalia syvensi se, että monissa tapauksissa piispat olivat suojelleet rikoksiin syyllistyneitä pappeja peittelemällä näiden tekoja ja siirtelemällä heitä seurakuntiin, joissa heidän menneisyyttään ei tunnettu. Uhrin jäivät kolmannelle sijalle, kun kirkko keskittyi pappien sekä oman maineensa ja varojensa varjeluun.

Siihen asti kirkossa oli voitu ajatella, että seksuaalinen hyväksikäyttö oli ennen muuta englanninkielisen kielialueen ongelma, sillä tapauksia oli ollut Yhdysvaltain ja Irlannin lisäksi myös Kanadassa ja Australiassa. Vuoden 2010 alussa nämä näkemykset romuttuivat, kun nykyisen paavin omassa kotimaassa Saksassa tuli ilmi laajalle levinnyt hyväksikäyttö jesuiittojen ylläpitämässä oppilaitoksissa. Pian paljastusten aalto levisi Itävaltaan, Hollantiin ja Belgiaan.

Marc Dutroux tuo belgialaisen pedofilian maailman tietoisuuteen

Belgialaiset herkistyivät lasten seksuaalisen hyväksikäytön havaitsemiselle ja torjunnalle 1990-luvun loppupuolella, kun seksirikollinen **Marc Dutroux** jäi vuonna 1996 kiinni kuuden alaikäisen

tytön kidnappaamisesta ja seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Hän oli lisäksi murhannut neljä heistä. Dutroux'n teot aiheuttivat Belgiassa mielenosoituksia ja niin suuren inhoreaktion, että kolmannes kaikista Dutroux-nimisistä vaihtoi sukunimensä. Hänet tuomittiin 2004 elinikäiseen vankeuteen.

Kirkon piirissäkin tuli jo 1990-luvulla esiin joitakin tapauksia, jotka tunnettiin julkisuudessaakin. Vuonna 1992 seurakuntapappi **Louis Dupont** oli tuomittu viideksi vuodeksi vankeuteen 14-vuotiaan tytön raiskauksesta. Hänen annettiin kuitenkin suorittaa tuomionsa kirkollisessa valvonnassa eräässä luostarisssa, kun taas hänen kaksi ei-papillista rikoskumppaniaan kärsivät huomattavasti pitemmät tuomiot vankilassa.

Vuonna 1996 seurakuntapappi **Louis André** pidätettiin syytettynä kahden pojan raiskauksesta, mutta hänen vapautettiin kahdeksan kuukautta myöhemmin. Kirkon viranomaiset määräsivät hänet jättämään paikkansa ja vetäytymään luostariin, mutta seurakuntalaistensa tukemana hänen onnistui vastustaa määräystä. Neljä vuotta myöhemmin hän sai uusia syytteitä seksuaalisesta kanssakäymisestä ja raiskauksista, jotka olivat tapahtuneet vuosien 1964 ja 1996 välillä. Raiskauksen kohteena oli ollut useita alle 10-vuotiaita tyttöjä, joista yksi oli ollut hänen oma sukulaisensa. Hän ehti vietää kolme vuotta vankilassa ennen kuolemistaan syöpään vuonna 2003.

Tammikuussa 1998 isä **Luc De Bruyne**, joka oli *Fratres Van Dale* -nimisen sääntökunnan jäsen, pidätettiin syytettynä neljän kehitysvammaisen pojan hy-

väksikäytöstä. Kun laitos, jonka palveluksessa hän oli, oli saanut tietoonsa De Bruynen teot vuonna 1995, se oli lähettänyt hänet Bruggen piispan käskystä Ruandaan. Vuonna 2005 De Bruyne ja eräs hänen työtoverinsa tuomittiin kymmeneksi vuodeksi vankilaan yhteensä yli 20 kehitysvammaisen ihmisen hyväksikäytöstä 16 vuoden aikana.

Pedofilian torjuntatyö Belgian kirkossa alkaa

Yksi Dutroux'n tapauksen seurauksista oli erityistutkimuskomission perustaminen käsittelemään hyväksikäyttötapauksia, joista alkoi Dutroux'n kiinnijäämisen jälkeen tulvia ilmoituksia. Komission alaan kuuluivat aluksi myös tapaukset kirkon piirissä.

Kirkko perusti vuonna 1998 oman itsenäisen komissionsa tutkimaan pappeja vastaan esitettyjä syytöksiä. Sen työ ei kuitenkaan ollut kovin tuloksekasta. Kymmenen vuoden kuluessa se käsittelee vain 33 tapausta ja kohtasi usein vaikeamisen muurin kirkon johdon suunnassa. Komission ensimmäinen johtaja **Godelieve Halsberghe** valitti myöhemmin julkisuudessa, että papit ja heidän esimiehensä kieltäytyivät monissa tapauksissa yhteistyöstä tutkimuksissa. Se oli nähtävästi syy, jonka vuoksi hän jätti 2008 paikkansa komission puheenjohtajana.

Kirkon yhteistyöhaluun vaikutti luultavasti sekin, että vuonna 2001 Vatikanin Uskonopin kongregatio antoi paikalliskirkoille määräyksen toimittaa kaikki tietoon tulleet hyväksikäyttötapaukset sille käsittelemään varten. Kongre-

gaation esimiehenä toimi tuolloin kardinaali **Joseph Ratzinger**. Kirkon johto ei ehkä pitänyt tarpeellisena enää antaa tietoja belgialaiselle tutkimuskomissiolle.

Vuonna 2010 kirkon komission työ sai kuitenkin uutta virtaa, kun ilmi tulneiden hyväksikäyttötapausten räjähti Belgian naapurimaissa Hollannissa ja Saksassa. Myös Belgiassa komissiolle alkoi tulla yhteydenottoja aivan uuteen tapaan. Vuoden 2010 neljän ensimmäisen kuukauden aikana ilmoituksia tuli 20 tapauksesta.

Vuoden 2010 alkuun sattui myös Belgian katolilaisten primaksen, Mechelenin ja Brysselin arkkipiispan vaihtuminen. Melko liberaalina tunnettu kardinaali **Godfried Danneels** jäi eläkkeelle, ja hänen seuraajakseen tuli **André-Joseph Léonard**, joka aiemmin oli toiminnut Namurin piispana. Hän oli tyypillinen Benedictus XVI:n konservatiivinen nimitys, jonka kannat seksuaalikäytöksiin noudattelivat uskollisesti paavin linjaa.

Komissio sai lisäksi uuden puheenjohtajan, joka oli Leuvenin yliopiston lapsipsykiatrian professori **Peter Adriaenssens**. Sen lisäksi hän oli Leuvenissa toimivan, valtion rahoittaman lasten hyväksikäyttöä ja laiminlyöntiä käsittelevän keskuksen johtaja. Hän herätti luottamusta ihmisissä, jotka eivät olleet aiemmin jaksaneet uskoa komission työn tehoon. Tutustuttuaan komission ensimmäisen kymmenen vuoden aikana käsittelemisiin ilmoituksiin Adriaenssens saattoi todeta, että vaikka tutkimusten tulokset tietyissä tapauksissa olivat todistaneet tutkittujen pappien syyllisyyden,

piispat eivät olleet kuitenkaan ryhtyneet asianmukaisiin toimiin.

Bruggen piispa Roger Vangheluwe tunnustaa veljenpoikansa hyväksikäytön

Uuteen vaiheeseen tultiin 23. huhtikuuta 2010, kun Bruggen 73-vuotias piispa Roger Vangheluwe erosi yllättäen virastaan. Hän tunnusti syyllistyneensä nuoren sukulaispoikansa seksuaaliseen hyväksikäyttöön vuosia sitten.

Kyseessä oli piispan veljenpoika, joka oli hyväksikäytön alkaessa ollut 5-vuotias ja sen loppuessa 18-vuotias. Nyt hän oli 42-vuotias ja ammatiltaan taiteilija. Veljenpoika, jonka nimi ei ole esiintynyt julkisuudessa, sanoi yrittäneensä yli 25 vuoden ajan hälyttää kirkon viranomaisia tapahtuneesta. Vain kaksi viikkoa ennen eroaan Vangheluwe oli tavannut poikaa ja tämän lähiomaisia, ja läsnä oli ollut myös entinen arkkipiispa Danneels. Perhe olisi toivonut uuden arkkipiispa Léonardin osallistuvan myös tapaamiseen ja oli pahastunut hänen puuttumisestaan.

Danneels yritti tapaamisessa painostaa veljenpoikaa joko hyväksymään Vangheluwen yksityisen anteeksipyynnön tai odottamaan, kunnes Vangheluwen virallinen eläkkeelle jääminen tapahtuisi vuoden kuluttua. Hän varoitti poikaa kiristämästä kirkkoa ja tahrimesta piispan nimeä lokaan. Eräässä vaiheessa poika syytti Danneelsia siitä, että tämä puolusti vain piispaa eikä tukenut häntä. Kun hän kysyi Danneelsilta, mitä seuraavaksi pitäisi tehdä, tämä oli vastannut: antaa anteeksi.

Keskustelun yksityiskohdat tulivat tunnetuiksi, kun veljenpoika loppukesästä 2010 antoi kahdelle sanomalehdelle, *De Standaardille* ja *Het Nieuwsbladille*, tapaamisesta tekemänsä nauhoituksen. Hän sanoi nauhoituksen julkisuuteen antamisen syyksi suuttumuksen siitä, miten kirkko oli kohdellut häntä piispan eron jälkeen. Bruggen hiippakunnan tiedottaja esimerkiksi oli antanut ymmärtää, että poika oli vaiennut, koska hän oli saanut piispasedältään suuria summia rahaa useiden vuosien ajan. Veljenpojan asianajaja vahvisti, että piispa oli lähettänyt pojalle rahaa, mutta se ei ollut tapahtunut pojan painostuksesta tai pyynnöstä, eivätkä summat olleet suuria. Myöskään nauhoituksista hän ei ollut pyytänyt lehdiltä rahaa.

Kun tapaamisesta ei näyttänyt olevan konkreettisia seuraamuksia, eräs veljenpojan ystävä oli lopulta ottanut ohjat käsiinsä ja pakottanut piispa Vangheluwen eroamaan. Hän oli nimittäin lähettänyt sähköpostia kaikille Belgian piispoille ja uhannut paljastaa Vangheluwen julkisuudessa, ellei tämä eroaisi omatoimisesti.

Myöhemmin tapahtuneessa Danneelsin poliisikuulustelussa selvisi, että Vangheluwe oli tunnustanut hyväksikäytön Danneelsille puhelimitse jo huhtikuun 2010 alussa ja pyytänyt viikkoa myöhemmin tätä osallistumaan tapaamiseen perheen kanssa. Vangheluwe ei ollut kuitenkaan kertonut Danneelsille, että perhe odotti tapaamiseen nimenomaan uutta arkkipiispaa. Danneelsin kylmäkiskoiselta tuntunut käytös tapaamisessa oli tämän asianajajan mukaan

johtunut siitä, että ”kardinaali Danneels ei ole henkilö, joka ilmaisee paljon tunteita sanojensa ja puheidensa välityksellä. On silti törkeää vetää siitä johtopäätöstä, että hän olisi painostanut tai tehnyt vääräryhtä uhrille.” Asianajaja myönsi, että Danneels oli menetellyt virheellisesti jättämällä Vangheluwen tunnustuksen raportoimatta. Se kuitenkin johtui siitä, että ”Danneels ei koskaan ollut pannut painoa menettelytavoille. Hän on pastori, hän yrittää saada aikaan sovinnon.”

Ei ollut tavallista, että piispa erosi hyväksikäyttöpajastusten vuoksi. Vangheluwe ei ollut kuitenkaan ensimmäinen. Yhdysvalloissa tällaisia piispoja oli ollut useampia. Euroopassa itävaltalainen kardinaali **Hans Hermann Groer** oli joutunut eroamaan siitä syystä vuonna 1998 ja Norjassa Trondheimin piispa **Georg Müller** keväällä 2009. Tämä oli syylistynyt seksuaaliseen hyväksikäyttöön 1990-luvun alussa. Saksassa Augsburgin piispa **Walter Mixa** joutui eroamaan samoihin aikoihin Vangheluwen kanssa, kun oli paljastunut hänen syylistyneen lasten ruumiilliseen kuritukseen kirkon ylläpitämässä laitoksessa 20–30 vuotta aiemmin.

Hyväksikäyttöön itse syylistyneiden korkeiden kirkonmiesten lisäksi katolisessa kirkossa oli piispoja, jotka olivat eronneet, koska he eivät olleet pystyneet estämään tai puuttuneet alaistensa pappien harjoittamaan hyväksikäyttöön. Keväällä 2010 paavi hyväksyi irlantilaisen piispa James Moriartyn eronpyynnön. Hän oli tutkimusten mukaan syylistynyt hyväksikäyttötapausten peittelyyn omassa hiippakunnassaan.

Mechelenin ja Brysselin arkkipiispa André-Joseph Léonard myönsi, että Vangheluwen ero käynnistäisi suuren luottamuskriisin Belgian katolisuudessa, mutta vakuutti samalla, että kirkko toimisi nyt eri tavalla kuin menneisyydessä, jolloin hyväksikäytöstä joko vaiettiin tai sitä peiteltiin. Aiemmin hän oli jo tunnustanut, että syytettyjen kirkon johtajien mainetta oli menneisyydessä varjeltu paremmin kuin hyväksikäytön uhreiksi joutuneita lapsia.

Vangheluwen eron jälkeen flaamilaisen kansallismielisen Vlaams Belang -puolueen kansanedustaja **Alexandra Colen** nosti julkisuuteen taannoin vuonna 1997 ilmestyneen katekismusoppikirjan *Roeach 3* ja sen aiheuttaman kohun. Sen tekijät olivat Leuvenin yliopistosta ja Bruggen pappisseminaarista, joiden kummankin valvova piispa oli ollut juuri Vangheluwe. Oppikirjassa käsiteltiin myös lasten seksuaalisuutta kuvin ja tekstein, jotka saattoi helposti tulkita pedofiliaan kannustaviksi. Siinä oli esimerkiksi kuva alastomasta pikkutyöstä ja puhekupla, jossa tämä sanoi: ”Haluan olla huonessa, kun äiti ja isi harrastavat seksiä.” Colen kirjoitti silloiselle arkkipiispa **Godfried Danneelsille** ja vaati tätä kieltämään oppikirjan käytön lasten opetuksessa. Colen kertoi saaneensa kampanjansa aikana yhteydenottoja muita vanhemmilta, jotka olivat kertoneet, että heidän lapsilleen oli kirkon kouluissa opetettu muun muassa kondomien laittamista tekopenisten päälle sekä katsottu masturbaatio- ja yhdyntätekniikkaa käsitteleviä videoita.

Colen ja joukko muita vanhempia oli

osoittanut kolmeen otteeseen mieltään arkkipiispa Danneelsin talon edessä, mutta tämä oli kieltäytynyt ottamasta heitä vastaan. Myöskään Vatikaanin Belgian-lähettiläältä, joka oli Danneelsin ystävänä, ei ollut herunut vanhemmille myötätuntoa. Antwerpenin silloinen piispa **Paul van den Berghe** oli luvannut, että vanhempien valitukset tutkittaisiin, mutta hän oli ilmeisesti joutunut piispa-kollegoidensa puhutteluun, eikä asia edennyt minnekään. Colen sen sijaan sai moitteita piispojen taholta ja kehotuksen olla ”kuuliainen”.

Kun Colen ei saanut minkäänlaista vastakaikua Belgian piispoilta, hän lähetti kirjeen kaikille kardinaaleille ja informoi näitä oppikirjan sisällöstä. Heiltä hän saikin myönteisiä ja ystävällisiä vastauksia ja myötätuntoa osakseen. *De Standaard* -lehti kirjoitti vuonna 2010, että Colenin kirjeet olisivat vahvistaneet Vatikaanin näkemystä siitä, että Belgian kirkon johto oli heikko, mikä sitten olisi johtanut arkkipiispan vaihtoon vuoden 2010 alussa.

Uusien hyväksikäyttötapausten tulva tutkimuskomissiolle

Adriaenssensin johtamalle tutkimuskomissiolle alkoi Vangheluwen aiheuttaman sensaation ja arkkipiispa Léonardin tunnustusten ansiosta tulla yhä enemmän tapauskertomuksia. Pelkästään huhtikuussa 2010 niitä tuli noin 200. Adriaenssens totesi hyväksikäyttöön syyllistyneiden pappien olevan yhteistyöhaluisempia kuin ennen, mikä johtui yleisen mielipiteen ja piispojen paineesta. Hän kertoi komission työskentelevän

Etelä-Afrikan Totuus- ja sovintokomission mallia noudattaen. Sen puheenjohtajanahan oli toiminut arkkipiispa **Desmond Tutu**. Kesään 2010 mennessä komissio oli pitänyt jo 60 istuntoa yhdessä uhrien tai tekijöiden tai molempien kanssa, ja sen suunnitelmassa oli julkaista kattava raportti muutaman kuukauden sisällä.

Viralliset komissiot eivät kuitenkaan olleet ainoat tahot, jotka olivat keränneet aineistoa hyväksikäyttötapauksista. Eläkkeellä oleva pappi **Rik Devillé** oli koonnut tietoa tapauksista vuodesta 1992 lähtien, ja hänelle oli kertynyt vuoteen 2010 mennessä jo 300 eri kansiota. Hänen kokoamiinsa tapauksiin kuului lasten lisäksi naisia, jotka oli pakotettu luovuttamaan pappien heidän kanssaan siittämät lapset adoptoitaviksi, ja lähetysmaiden perheitä, joiden lapset olivat joutuneet Belgian skandaalien vuoksi sinne karkotettujen hyväksikäyttäjäpappien uhreiksi. Hän ei ollut ollut hyvissä väleissä kirkon tutkimuskomission kanssa sen edellisen puheenjohtajan aikana, mutta Adriaenssensin hän luotti. Devillé tosin kritisoi komission tehtävänmäärittelyä sen vuoksi, että se keskittyi vain haavojen parantamiseen ja läpinäkyvyyteen mutta jätti sen sijaan korvausasiat oikeusistuimille. Devillé totesi sarkastisesti, että se varmasti sopi piispoille.

Deville oli kertonut Vangheluwen toimista komissiolle jo kymmenen vuotta aiemmin, mutta silloin ei ollut tapahtunut mitään. Hän oli puhunut Vangheluwesta suoraan myös kardinaali Danneellsille, mutta tämä oli suhtautunut Devilléen kärsimättömästi ja vain kehottanut

tätä lopettamaan perusteettomien syytösten esittämisen kirkkoa ja sen pastoreita kohtaan, ellei tällä ollut esittäviä konkreettisia todisteita. Kun Danneelsia kuulusteltiin Vangheluwen eron jälkeen, hän ei muistanut, että Bruggen piispan nimeä olisi koskaan mainittu hänelle hyväksikäytöstä puhuttaessa.

Poliisi ryhtyy koviin toimiin

Belgian katolisuuden hyväksikäyttötapausten tutkinta sai dramaattisen käänteen juhannuksen 2010 tienoilla, kun Belgian poliisi teki ratsioita useisiin eri kohteisiin, jotka liittyivät tutkintaan.

Merkittävin kohteista oli Mechelenissä (Brysselin ja Antwerpenin puolivälissä) sijaitseva Mechelenin ja Brysselin arkkipiispan palatsi, jossa oli samaan aikaan käynnissä piispainkokous, johon osallistuivat maan kaikki piispat sekä Vatikaanin nuntius. Asialistalla oli muun ohessa kysymys siitä, mitä tehdä asiakirjoilla, jotka liittyivät tutkimuskomissiolle ilmi annettuihin pappeihin. Poliisi pidätteli ja kuulusteli kokouksen osanottajia lähes 10 tunnin ajan. Vain nuntius, joka nauttii diplomaattisesta koskemattomuudesta, päästettiin lähtemään jo tunnin kuluttua. Myös entisen arkkipiispa Danneelsin koti tutkittiin, ja hänen tietokoneensa takavarikoitiin. Adriaenssensin tutkimuskomission arkisto takavarikoitiin myös.

Poliisi jopa porasi Mechelenissä Pyhän Romboutin katedraalissa reiän edesmenneen kardinaali **Joseph Mercierin** (1851–1926) pronssiseen kryptaan ja tutki kameran avulla, löytyisikö sen sisältä mitään. Se oli kuitenkin turha operaatio.

Ratsioiden tuloksena oli kaksi kuorma-autollista dokumentteja, joista useimmat liittyivät niihin lähes 500 tapaukseen, joista oli Vangheluwen eron jälkeen ilmoitettu komissiolle.

Syy ratsioihin paljastui pian: poliisi ilmoitti vastaanottaneensa ilmoituksen, että kirkko piilotteli seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyviä tietoja, jotka kirkon tutkimuskomission entinen johtaja oli toimittanut aikanaan kirkon johtoportaalille tiedoksi. Ilmoittaja oli entinen johtaja, Godelieve Halsberghe, itse. Hän puolestaan sanoi saaneensa puhelun tuntemattomalta mieheltä, joka oli varoittanut häntä ranskaksi olemaan varovainen ja toimittamaan turvaan dokumentit, jotka liittyivät komission hänen puheenjohtajuusaikanaan 1998–2008 käsittelemiin tapauksiin. Puhelun jälkeen Halsberghe oli toimittanut hallussaan olevat asiakirjat poliisille ja varoittanut heitä, että kirkko saattoi piilotella muita papereita.

Halsberghe'n dokumenttien joukossa oli uhrien lähettämiä asiakirjoja sekä muistiinpanoja keskusteluista kardinaali Danneelsin kanssa. Poliisin tutkijoiden oli määrä seuraavaksi verrata kirkon ja komission hallusta löytyneitä papereita ja päätellä, oliko kirkko salannut jotakin. Poliisin puhemies kiisti, että poliisi olisi näin käynnistänyt inkvisition kirkkoa vastaan. Hänen mukaansa syyttäjät harkitsivat parhaillaan, laajentaisivatko he tutkintaa tekijöiden piiristä niihin, jotka olivat tienneet hyväksikäytöstä mutta jättäneet puuttumatta siihen.

Uuden komission johtaja Peter Adriaenssens ja muut komission jäsenet ilmoittivat erostaan heti ratsioiden jälkeen

ja valittivat, että Belgian viranomaiset olivat käyttäneet heitä vain syöttinä ja iskeneet heti, kun uusien tapausten ilmaantuminen oli tyrehtynyt. Vatikaani, joka ei ollut siihen mennessä kommentoinut mitenkään Vangheluwen tapausta julkisuudessa, ilmaisi nyt voimakkaan paheksuntansa poliisin toimintaa kohtaan.

Kirkon oma ”Dutroux-asiakirja” julki syksyllä 2010

Adriaenssensin tutkimuskomission 200-sivuinen raportti julkistettiin 10. syyskuuta 2010. Siinä pääsi ääneen omien kertomustensa kanssa 124 hyväksikäytön uhria, mutta kaikkiaan tutkimuskomissiolle oli ilmoittautunut 327 miestä ja 161 naista, yhteensä siis 488 henkilöä. Osa näistä oli omaisten ilmoituksia, sillä 13 uhria oli tehnyt itsemurhan. Näiden lisäksi moni oli yrittänyt itsemurhaa. Monen uhrin kohdalla hyväksikäyttö oli alkanut hyvin nuorena; nuorin uhri oli ollut vasta kaksivuotias. Vanhin komission yhteyttä ottanut oli jo yli 90-vuotias. Raportin mukaan pojat olivat suurimmassa vaarassa 10–14-vuotiaina, kun taas naisilla riski oli tasaisen suuri läpi koko lapsuuden ja nuoruuden ja lisääntyi yleensä iän karttuessa.

Louvainin katolisen yliopiston kano-nisen lain professori Louis-Léon Christians kiinnitti huomiota siihen, kuinka moni uhreista oli kotoisin hollanninkielisestä Flanderista. Tekojen tapahtumai-koina Flanderi oli ollut köyhempää ja hurskaampaa seutua kuin ranskankielisen Vallonia, ja siellä oli ollut enemmän kirkon sisäoppilaitoksia.

Useimmat tapaukset olivat 1950–1980-luvuilta, jolloin papit olivat vielä nauttineet suurta luottamusta ja kunnioitusta vanhempien taholta, ja he olivat olleet paljon tekemisissä lasten kanssa. Tekijöistä oli moni jo kuollut. Tekijöistä 102 kuului 29 eri sääntökuntaan.

Monet uhreista kärsivät edelleen sairauksista ja masennuksesta, jotka olivat vaikuttaneet heidän itsensä lisäksi myös heidän perheisiinsä ja muihin läheisiin, vaikka hyväksikäytöstä oli kulunut jo kauan aikaa. Yhdessä tapauksessa hyväksikäytön uhrin kumppani oli tehnyt itsemurhan sen vuoksi, miten hyväksikäyttö oli vaikuttanut heidän suhteeseensa.

Adriaenssens kertoi, että tutkinnan kuluessa oli monen tekijän kohdalla paljastunut, että vaikka komissio tiesi ennestään heidän syyllistyneen vain yhteen tapaukseen, keskusteluissa he saattoivat listata yhteensä 10 tai 20 uhria, joita he olivat käyttäneet hyväkseen kirkon sisäoppilaitoksissa. Kirkossa oli siis ollut monia niin sanottuja sarjahyväksikäyttäjiä, mikä ehkä oli syy sille, että Adriaenssens kutsui raporttia kirkon omaksi ”Dutroux-asiakirjaksi”.

Belgian laki esti yli kymmenen vuotta vanhojen tapausten tutkimisen, joten komission käsittelemissä tapauksissa ei ollut enää mahdollista oikeusjuttujen nostaminen. Kyse oli enemmänkin siitä, mitä kirkko voisi tehdä uhrien hyväksi. Raportti suositteli kirkolle useita toimenpiteitä. Kirkon tuli vedota vielä vahvemmin tekijöihin, jotta nämä ottaisivat yhteyttä tekojensa tunnustamiseksi. Sen tuli määrätä isot rangaistukset niille, jot-

ka eivät ilmoittautuneet vapaaehtoisesti tai jotka tulivat tutkijoiden tietoon vasta uhrien antamien tietojen perusteella. Komissio ehdotti myös uhrien oman muistopäivän tai -paikan perustamista. Kirkon tuli myös tehdä läpinäkyvämmän selkoa niistä sisäisistä mekanismeista, jotka aiheuttivat vallan väärinkäytön vaaran. Lisäksi sen tuli huolehtia pappien vuorovaikutustaitojen ja empatiakyvyn kehittämisestä.

Belgian katolilaisten primas, arkkipiispa Léonard antoi oman lausuntonsa muutama päivä myöhemmin. Hän ei pyytänyt suoraan anteeksi. Hän tunnusti kriisin laajuuden ja sanoi sen aiheuttaneen kylmiä väreitä kirkon selkäpiissä, mutta hän sanoi, että oli vielä liian varhaista esittää yksityiskohtausta vastusta kriisiin. Ainoa konkreettinen asia, jonka arkkipiispa ilmoitti, oli uuden keskuksen perustaminen uhreja varten. Sen oli tarkoitus auttaa uhreja keskittymään ”tunnistamiseen, sovittukseen ja parantumiseen”. Keskuksen oli tarkoitus avautua vuoden lopussa.

Uhrit ja heidän puolestapuhujansa olivat tyytymättömiä kirkon vastauksen epämääräisyyteen. Arkkipiispa ei puhunut mitään hyväksikäyttäjien rankaisemisesta tai uhrien kärsimyksien korvaamisesta. Eräs asianajaja toi julki monien uhrien toivomuksen, että kirkko korvaisi terapian, jota he olivat joutuneet käyttämään vuosikausien ajan.

Lieve Halsberghe, jonka täti Godelieve Halsberghe oli johtanut kirkon tutkimuskomissiota sen alkuvaiheissa, sanoi uhrien haluavan syyllisten rankaisemista ja asioiden penkomista niin, että

jokainen uhri saisi oikeutta. Hänen mukaansa kirkossa oli vielä paljon hyväksikäyttäjiä, jotka eivät olleet tunnustaneet tai myöntäneet tehneensä mitään väärää. Sillä tavoin he terrorisoivat psykologisesti uhrejaan. Halsberghen mukaan jotkut uhrit halusivat rahallisen korvauksen, jotkut eivät. Halsberghe edusti Ihmisoikeudet kirkossa -nimistä ryhmää.

Arkkipiispa Léonardin esiintymistä seuranneena päivänä Tournain piispa **Guy Harpigny**, joka vastasi seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvistä kysymyksistä Belgian kirkossa, selitti, mistä anteeksipyyntöön puuttuminen johtui. Syy oli raha, sillä kirkossa pelättiin, että selvän mea culpan esittäminen aukaisisi portit rahallisen korvauksen vaatimuksille. Hän pahoitteli, että kirkko oli menettänyt tilaisuuden pyytää anteeksi ja antoi huomattavasti katuvasemman vaikutelman kuin arkkipiispa Léonard: ”Instituution edustajana minun täytyy hyväksyä, että olen vastuussa, vaikkakin asioista, jotka tapahtuivat jo kauan sitten, ja sen vuoksi pyydän uhreilta anteeksi kirkon nimessä.”

Kirkossa vallitsi selvästi erimielisyksiä siitä, millä tavalla uhrit pitäisi kohdata ja varsinkin siitä, miten kirkon tuli suhtautua kärsimysten korvaamiseen.

Piispa Vangheluwen tekojen paljastuminen, tutkimuskomission antamat uudet tiedot ja anteeksipyyntöön puuttuminen kirkon johdon taholta olivat tuhoisa yhdistelmä katoliselle kirkolle Belgiassa. Sadat katolilaiset esittivät pyynnön, että heidän kasteensa peruttaisiin. Kirkon puhemiehen **Jürgen Mettepen-**

ningenin mukaan kyseessä oli ”yksi kirkon historian pahimmista kriiseistä – moraalisen arvovallan, moraalisen uskotavuuden kriisi”. Mettepenningen viittasi joidenkin kirkon edustajien käyttämään puolustukseen, että seksuaalista hyväksikäyttöä tapahtui kaikkialla. Hänen mukaansa ihmisillä oli kuitenkin oikeus odottaa kirkolta enemmän. Belgiassa, missä kirkko joutui jo kamppailemaan tyhjiin kirkkojen, pappispulan ja kasvavan sekularisaation kanssa, kirkkoa huolesti nyt myös vaara joutua maksamaan suuria taloudellisia korvauksia uhreille.

Mettepenningen erosi sittemmin tehtävästään protestiksi arkkipiispalle, jonka valitsemaa linjaa hän piti vääränä.

Toukokuussa 2011 katolinen kirkko Belgiassa viimein taipui yleisen mielipiteen paineen alla ja suostui ainakin periaatteessa maksamaan taloudellisia korvauksia ainakin joillekin uhreille. Lausunnossaan Belgian piispat ja sääntökuntien esimiehet vakuuttivat, että he halusivat auttaa uhreja ja antaa heille taloudellista apua tarpeen mukaan. Kirkon taipumiseen oli vaikuttanut myös Belgian parlamentin komission parin kuukauden takainen raportti, joka esitti paneelin perustamista seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi joutuneiden korvausvaatimusten ratkaisemiseksi. Kirkon oli tarkoitus olla edustettuna paneelissa. Livia Helsberghe, joka nyt edusti Yhdysvalloissa 1989 perustettua *The Survivors Network of those Abused by Priests* (SNAP) -verkostoa, piti kirkon mukanaoloa paneelissa asiattomana, koska silloin syytetty toimisi itse tuomarina uhrien asiassa. Hänen mielestään totuuden

kaivamisessa esiin oli vielä paljon tehtävää.

Roger Vangheluwen myöhemmät vaiheet

Eronsa jälkeen Roger Vangheluwe vetäytyi luoteis-Belgiassa Westvleterenissä sijaitsevaan Pyhän Sikstuksen trappistiluostariin. Jo syksyllä 2010 hän kertoi lähtevänsä luostarista paikkaan, jota kukaan ei tietäisi. Tuo paikka oli lehtitietojen mukaan Vatikaanin Belgian-nuntiuksen residenssi. Keväällä 2011 Vatikaanin Uskonopin kongregaatio ilmoitti, että Vangheluwen tulisi lähteä Belgiasta ja alistua hengelliseen ja psykologiseen hoitoon. Häneltä kiellettiin kaikki julkiset esiintymiset piispana tai pappina. Vangheluwen oli tarkoitus seuraavaksi asettua Ranskaan, Loiren laaksossa sijaitsevaan konventtiin.

Vangheluwea ei voinut asettaa syytösteeseen, koska hänen rikoksensa oli Belgian lain mukaan vanhentunut. Belgiassa vaadittiin yhä painavammin hänen pappisoikeuksiensa riisumista. Arkkipiispa Léonard sanoi sen olevan Vatikaa-

nin asia, ja Vatikaanin puhemies **Federico Lombardi** taas sanoi, että koska Vangheluwe oli jo jättänyt hiippakunnan ja viran toimittamisen, hän ei ollut enää ”mukana” paikalliskirkossa. Lombardin tietojen mukaan Vatikaaniin ei ollut tullut pyyntöä ottaa Vangheluwelta pappisoikeudet pois.

Vain pari päivää Vatikaanin ilmoituksen jälkeen Vangheluwe kuitenkin antoi Ranskasta käsin haastattelun flaaamilaiselle tv-kanavalle ja tunnusti toisenkin veljenpojan hyväksikäytön. Hän ei – uskomatonta kyllä – pitänyt itseään pedofiilinä. ”Minulla oli vahva vaikutelma, että veljenpoikani ei pitänyt sitä pahana. Päinvastoin. Se ei ollut brutaalia seksiä. En koskaan käyttänyt ruumiillista, fyysistä väkivaltaa.” Arkkipiispa Léonard, muut piispat ja useat hallituksen ministerit tuomitsivat Vangheluwen esiintymisen, ja se aiheutti Belgiassa muutenkin laajaa suuttumusta. Vangheluwe sai saman tien lähtöpassin myös ranskalaisesta konventista. Hänen nykyisestä olinpaikastaan ei ole tietoa.

”Kaiken kepeyden keskelläkin syvä sanoma voi olla hyvin läsnä”

Leuvenin yliopiston rehtorin Rik Torfsin haastattelu

Mikko Ketola

■ Henri Maria Dymphna André Laurent ”Rik” Torfs (s. 1956) on Leuvenin yliopiston kanonisen lain professori, ja keväällä 2013 hänet valittiin yliopiston rehtoriksi. Hän on laajalti maailmalla tunnettu tiedemies mutta myös belgialaisille tuttu mediapersoona, joka on usein kommentoinut tiedotusvälineille katolista kirkkoa koskevia kysymyksiä. Häntä on kuvattu sekä katolisen kirkon kriitikoksi että sen puolustajaksi. Hän on ollut tiuhaan vieraana tv:n ajankohtais- ja viihde-ohjelmissa ja kirjoittaa viikoittain kolumnin *De Standaard* -lehteen. Haastattelu tehtiin lokakuun puolivälissä 2014.

Vatikaanin perhesynodi ja Belgian kirkon asema

V(artija): Rehtori Rik Torfs, olette kanonisen lain professori. Oletteko enemmän lakimies vai teologi? **RT:** Kanonisen lain asiantuntija tarvitsee tietenkin teologista tuntemusta, ja olen ehkä profiloitunut melko paljon katolista

kirkkoa koskevien kannanottojeni vuoksi teologiseksi asiantuntijaksi. Kanonistin ala on jossakin suhteessa erilainen, sillä hän joutuu kohtaamaan myös elämän ja kirkon pimeät puolet. Hänelle tulevat vastaan erilaiset kriisitilanteet ja instituution vähemmän miellyttävät puolet. Jos ei pysty kohtaamaan niitä, ei voi olla kanonisti.

V: Tällä hetkellä on ajankohtainen Vatikaanissa menossa oleva perhesynodi. Millä mielellä synodia seurataan Belgiassa? **RT:** Tämä on ensimmäinen kerta vuosikymmeniin, kun piispainsynodiin todella kiinnitetään huomiota. Vuosikymmenien ajan Rooman kuuria on manipuloinut synodia. Tulokset tiedettiin aina etukäteen. Tämä on ensimmäinen kerta, kun esityslista on oikeasti avoin. Ihmiset ovat todella innokkaita kuulemaan, mitä tapahtuu. Eivät ehkä niinkään henkilökohtaisista syistä vaan enemmän epäsuorista syistä. Eivät he

odota, että kirkko hyväksyisi homoliitot. Mutta ihmiset olisivat onnellisia, jos kirkko pääsisi taas kosketukseen tavallisten ihmisten elämän kanssa eikä olisi niin kovin teoreettinen ja opettavainen. He toivovat, että kirkko arvioisi jokaisen ihmisten välisen suhteen sen omien ansioiden perusteella eikä abstraktien kriteerien nojalla sanomalla vain, että homoseksuaaliset suhteet ovat pahoja ja heteroseksuaaliset hyviä. Ihmiset odottavat analyysia, joka iskisi keskustelun sydämeen, konkreettisten suhteiden arviointia.

V: Kuinka moni belgialainen piispa osallistuu synodiin? **RT:** Vain yksi tämänhetkisistä, Mechelenin ja Brysselin arkkipiispa **André-Joseph Léonard**. Hänen lisäksi emeritusarkkipiispa, kardinaali **Godfried Danneels** on mukana erityisvieraana, ei niinkään Belgian kirkon edustajana.

V: Danneelshan oli osallisena myös hyväksikäyttökriisissä? **RT:** Hän oli, eikä hän hoitanut sitä kovin hyvin, vaikka hän ei ollutkaan itse syytettynä. Hän ei kuitenkaan toiminut tarpeeksi läpinäkyvästi. Danneelsista täytyy muistaa, että hän oli yksi niistä kardinaaleista, jotka olivat paavi Franciscuksen valinnan takana. Hän puuhasi paljon valinnan taustamiehenä ja oli tyytyväinen tulokseen.

V: Monet konservatiiviset piispat ovat olleet huolissaan siitä, millainen synodin loppuraportista tulee. **RT:** Voin uskoa sen oikein hyvin. He eivät ole vielä tottuneet uuteen tyyliin. Kun Vatikaanin toinen konsiili kokoontui 1962–1965, piispat kokivat yllätyksiä päivittäin. Kuurian valmistelema pohjatekstit hy-

lättiin tuosta vain. Mutta sen jälkeen asiat muuttuivat, ja synodeihin laaditut viralliset pohjatekstit on yleensä hyväksytty ilman sen kummempia muutoksia, mikä oli turvallisempaa konservatiivisille piispoille. Nyt heidän on täytyntä taas tottua epävarmuuteen. **V:** Onko mielestänne olemassa skisman vaara? **RT:** En usko siihen. Katolilaiset eivät tunne niin hyvin uskonsa sisältöä, että he voisivat päätyä skismaan!

V: Onko Belgiassa tapahtunut sama kuin Saksassa, eli kirkon verotulot ovat kasvaneet aivan uudelle tasolle? **RT:** Belgiassa on eri systeemi, jossa valtio maksaa suoraan kirkon viranhaltijoiden palkat. Pappien määrä tosin vähenee, kun tehtäviin halukkaiden määrä vähenee, mikä merkitsee myös rahojen vähentämistä. Saksassa on varmasti kyse Franciscus-effektistä. Yleensä sanotaan, ettei pitäisi antaa liikaa painoa yksittäisille henkilöille, mutta minusta he ovat nykyään merkittävämpiä kuin koskaan, mikä johtuu yleisestä yhteiskunnan henkilökohtaistumisesta. Karismaattiset ihmiset menestyvät hyvin. Useimmat ihmiset ovat valmiita myöntämään, että nykyinen paavi on karismaattisempi kuin edeltäjänsä.

V: Franciscuksen imago mediassa on hyvin liberaali. Konservatiivit sanovat, että hän ei ole liberaali, eihän hän ole edes muuttanut kirkon opetusta. Joka tapauksessa hänen persoonansa on hyvin tärkeä. **RT:** Hänen persoonansa on tärkeä. Ja hän on jo muuttanut enemmän kuin jotkut konservatiivit haluavat myöntää. Hän kumosi Ratzingerin näkökulman honoseksuaaleihin esittämällä

uuden näkemyksen. Hän muodosti komission uudistamaan kuuriaa, ja siihen hän kutsui kardinaaleja ”provinsseista” ja niin edelleen. On myös totta, että kirkossa, joka on valtava instituutio, uskotavuus on tärkeää. Ensimmäinen asia, joka täytyy tehdä, on ilmapiirin muuttaminen; sen jälkeen voi tehdä enemmän rakenteellisia asioita.

Leuvenin yliopisto teologisena keskuksena

V: Miten pappiskandidattien määrän väheneminen heijastuu Leuvenin yliopiston teologisessa tiedekunnassa? **RT:** Se ei näy suoraan, sillä teologinen tiedekunta ja oma tiedekuntani, kanoninen laki, ovat hyvin kansainvälisiä, ja niiden opiskelijoista suurin osa tulee ympäri maailmaa. Siitä syystä meillä tulee aina riittämään opiskelijoita. Meillä on myös maailman laajin teologinen kirjasto ja niin edelleen. Leuven on perinteisesti ollut Rooman jälkeen tärkein teologian keskus, vaikka välillä on ollut huonompiakin aikoja, mutta nykyisellään me houkuttelemme opiskelijoita jokaisesta maanosasta.

V: Millainen on suhde belgialaisten ja ulkomaisten opiskelijoiden välillä? **RT:** Olemme Benelux-maiden suurin yliopisto, ja meillä on noin 55 000 opiskelijaa. Heistä on ulkomaisia 8 000–9 000, joten meillä on melkoinen ulkomainen siirtokunta. **V:** Ovatko monet opiskelijoista kotoisin kolmannesta maailmasta? **RT:** Pyrimme valinnoissa varmistamaan, että hakijoilla on riittävä pohjasivistys. Sen vuoksi joudumme tekemään paljonkin karsintaa esimerkiksi Afrikan maista tu-

levien hakijoiden parissa. Monilla heistä ei yksinkertaisesti ole edellytyksiä pysyä mukana opinnoissa.

V: Onko havaittavissa joitakin eroja Belgian ulkopuolelta tulevien ja belgialaisten opiskelijoiden uskonnollisuudessa? **RT:** Yleensä Euroopan ulkopuolelta, Yhdysvalloista, Aasiasta, Afrikasta, tulevat opiskelijat ovat uskonnollisesti konservatiivisempia kuin eurooppalaiset opiskelijat. Tämä johtuu pitkälti siitä, että katolisuus Euroopan ulkopuolella on yleensä konservatiivisempaa. Flanderista tulevat opiskelijat esimerkiksi ovat tavallisesti uskonnollisesti varsin liberaaleja. Yliopistoseurakunta pyrkii kiinnittämään huomiota siihen, että eri tavoin ajattelevat pystyisivät kohtaamaan toisensa.

V: Pyydän anteeksi, että puhun Belgiasta yhtenä kokonaisuutena, vaikka tiedänkin, että on olemassa jyrkkä kielijako Flanderiin ja Valloniaan. **RT:** En ole itse kiinnostunut tästä jaosta. Asun itse Vallonian puolella, vaikka olen flaami. En ole lainkaan nationalisti, saatikka sitten belgialainen nationalisti.

Belgian sekularisoituminen ja hyväksikäyttökriisi

V: Belgian sekularisoituminen on kiinnostava kysymys. Minun täytyy kysyä kantaanne yhteen numerokysymykseen, sillä olen törmännyt varsin erilaisiin lukuihin, kun puhutaan siitä, kuinka moni belgialainen pitää itseään katolilaisena. Vaihtelu on ollut välillä 50–75%. **RT:** Yksi tekijä on tietenkin, miten kysymys muotoillaan. Joka tapauksessa määrä on nopeassa laskussa, se on selvää. Voi sa-

noa, että sekularisaatio etenee Belgiassa nopeammin kuin ympäröivissä maissa, ehkä Alankomaita lukuun ottamatta. Ensin lasku näkyi kasteiden määrässä ja sitten hautajaisissa. Hautajaisten perusteella kirkkoon kuuluvien määrä näyttää suuremmalta, koska kyseessä ovat ihmiset, jotka ovat olleet vielä sitoutuneita kirkkoon. Avioliittojen perusteella tulkinta on vaikeampaa. Toiset avioliitot, vaikka niissä olisi kyse katolisista puolisoista, eivät näy kirkollisissa tilastoissa, koska niitä ei hyväksytä virallisesti ilman aiemman liiton mitätöintiä.

Belgiassa tilanteeseen on vaikuttanut lisäksi katolisen kirkon aiempi vaikutusvaltainen asema. Varsinkin maaseudulla asuvien oli aiemmin vaikea ottaa avoimesti etäisyyttä kirkkoon. Senkaltainen paine patoutui ja näkyi sitten myöhemmin asioiden muuttuessa vapautumisen tunteena, joka jatkuu vieläkin. Ihmiset ikään kuin toipuvat kirkollisesta menneisyydestään.

V: Hyväksikäyttökriisi on ilmeisesti aiheuttanut ihmisissä paljon katkeruutta katolista kirkkoa kohtaan. **RT:** Sanoisin, että hyväksikäyttökriisi vahvisti jo ennestään olemassa olevaa katkeruutta. Kirkosta ajateltiin yleisesti varsin negatiivisesti jo ennen sitä. Kun kirkko vähitellen menetti valtansa 1960–1970-luvuilla ja ihmiset jättivät sen, se loi myös lisää negatiivista asennetta. Sitä tuli siitä, miten ihmiset muistivat kirkon vallan ja kontrollin. Hyväksikäyttökriisin puhjetessa monet menneisyyden muistot ja tarinat kirkon painostavasta roolista palasivat ihmisten mieliin. Useimmat pal-

jastuneet hyväksikäyttötapauksetkaan eivät olleet tuoreita vaan peräisin vuosikymmenien takaa. Niihin liittyvät olot ja asenteet palasivat ihmisten mieleen. Niihin liittyi myös muistoja ja tietoa siitä, kuinka kirkko silloin peitteli asioita ja vaiken niistä.

V: Oliko hyväksikäyttökriisi enemmän Flanderin kuin Vallonian ongelma? **RT:** Tekijöitä oli joka puolelta Belgiaa, mutta tietysti mielessä kriisi iski kovemmin Flanderin puolella. Kriisin laukaisut henkilö oli Bruggen piispa, siis Flanderin puolelta, ja hän oli varsin tunnettu. Flanderin puolella asuu myös enemmän ihmisiä, joten on melko luonnollista, että tekijöitä ja uhrejakin oli sillä puolella enemmän kuin Valloniassa. Flanderissa on myös enemmän katolilaisia kuin Valloniassa.

V: Oletin, että katolilaisia on Valloniassa suhteellisesti enemmän. **RT:** Se on ymmärrettävä väärinkäsitys, latinalainen kieli ja kulttuuri ja niin edelleen. Mutta täytyy ottaa huomioon väkiluvun suhde yleensä ja se, että belgialaisista protestanteja on vain yksi prosentti. He ovat todella pieni vähemmistö. Sen lisäksi teollinen vallankumous näkyi 1800-luvun Belgiassa juuri Valloniassa. Se merkitsi myös sitä, että sosialismi sai siellä jalansijaa, ja sosialistit olivat vahvasti antiklerikaalisia. Sen sijaan köyhässä ja maatalousvaltaisessa Flanderissa kirkko piti valtaa, eikä lehmistä ja vuohista tulut sosialisteja!

V: Tiesivätkö ihmiset yleisesti esimerkiksi jo 1970-luvulla pappien harjoittamasta seksuaalisesta hyväksikäytöstä? **RT:** Tietoja kyllä liikkui, erityisesti siitä,

mitä tapahtui uskonnollisten sääntökuntien ylläpitämissä sisäoppilaitoksissa, joissa oppilaat olivat usein viikonloppujakin paikalla. Joissakin kouluissa suurikin määrä oppilaita joutui hyväksikäytön kohteeksi.

V: Onko viimeisin kriisi ollut kirkolle kohtalokas? **RT:** Se on ollut ainakin hyvä opetus, eräänlainen katarsis. Sen voi tietenkin nähdä negatiivisesti, ikään kuin ihmisten äärimmäisenä kostonä. Sen voi nähdä myös positiivisesti, uuden alun mahdollisuutena ilman menneisyyden painolastia. Belgiassa oli pitkään piispoina miehiä, jotka eivät olleet kovin rohkeita mutta tietenkin konservatiivisia. Nykyiset piispat ajattelevat avoimemmin ja ovat hyviä miehiä. Alankomaissa tilanne on päinvastainen. Siellä piispoina oli aiemmin avaramielisiä miehiä, mutta tämänhetkinen piisapakunta on katastrofi.

V: Olette siis sitä mieltä, että Belgiassa opetus on mennyt perille? **RT:** Toivon niin ja uskonkin tiettyyn rajaan asti. Nyt on uusi mahdollisuus tehdä jotakin sellaista, mikä ei ollut mahdollista aiemmin. **V:** Tulevatko erotilastot kaunistumaan? **RT:** En tiedä, mutta ei se mahdotonta ole. Tämän paavin ja joidenkin avaramielisten piispojen avulla niin voi käydä. Ja täytyy sanoa, että nykyisten belgialaisten 18-vuotiaiden tietämättömyys kirkosta ja sen historiasta voi myös auttaa. Heillä ei ole samaa painolastia kuin kirkkoon omien kokemustensa vuoksi negatiivisesti suhtautuvilla vanhemmillaan. He voivat lähestyä kirkkoa ja hakea siltä vastauksia hengelliseen etsintäänsä ilman, että heillä tulee koko ajan mieleen kirkon

vallanhalu ja ihmisiä kohtaan harjoittama kontrolli.

Tarvitaan syvällistä kepeyttä

V: Eikö uskonnonopetus tavoita belgialaisia nuoria? Mistä tietämättömyys joutuu? **RT:** Uskontoa on koulussa kaksi tuntia viikossa, mutta sen sisältö on keskittynyt niin paljon yleisiin eettisiin kysymyksiin, että varsinainen uskonnon sisältö ei tule tutuksi. Ole kiltti toisille, älä hyväksy köyhyyttä, huumeongelmat, julkisuuden kirot ja niin edelleen. Kirkon historiaa ei käsitellä lainkaan eikä Raamatun kertomuksia. Historiattomuudesta seuraa se, että kirkkoa vastustavat ihmiset voivat helposti summata kirkon historian kahteen iskusanaan: ristiretket ja inkvisitio. Siinä on kaikki, mitä he tietävät, eivätkä he sittenkään todella tiedä, mitä ne olivat.

V: Voiko sekularisaatiossa olla jotakin kirkon kannalta positiivista? **RT:** Ehkä kirkko oppii sen, että sen vakuuttavuus perustuu vahvaan argumentaatioon eikä vallankäyttöön. Haluan mainita yhden kirkolle ongelmallisen sekularisaatioon liittyvän asian, joka on viimeisen vuosikymmenen aikana noussut uutuutena esiin. Se on luonnontieteellinen fundamentalismi, joka kukoistaa erityisesti Gentin yliopistossa. Jokaiseen kysymykseen on sen mukaan olemassa yksi tieteellisesti hyväksyttävä vastaus. Tieteellä pystytään selittämään kaikki. Kaikki uskonnollinen on vain välivaihetta kehityksessä kohti aikuisuutta, jota määrittelee tiede. Tällainen ajattelu on saanut paljon kannattajia myös tavallisten ihmisten keskuudessa.

V: Onko Belgian media kiinnostunut uskonnollisista kysymyksistä? **RT:** Kyllä, mutta se ei ole kovin asiantuntevaa. Ennen suurin osa lehdistä oli katolisia. Sitteen niistä tuli pluralistisia, tai ainakaan niillä ei ollut enää mitään kovin selvää ideologista identiteettiä. Katolinen lehdistö ei ole enää merkittävä tekijä. On enää yksi katolinen viikkolehti. Senkin tilaajamäärä on laskussa ja lukijakunta ikääntyy. Suurissa laatu-lehdissä ei ole yksinomaan uskonnollisiin asioihin perehtyneitä toimittajia. Menneisyydessä heitä oli.

V: Piditte muutama vuosi sitten puheen, joka päättyi käsitteeseen ”syvällinen kepeys” (*profound lightness*). Mitä se

voisi uskonnon yhteydessä tarkoittaa? **RT:** Monet ihmiset hylkäävät nykyään uskonnon siksi, että he ottavat sen liian vakavasti. Heille se on massiivinen paketti totuuksia ja etiikkaa. Todellisuudessa se on minusta kuin rakastumista, omaa rakastakin voi kutsua välillä hölmöksi, mutta ei suhde siihen lopu. **V:** Käytitte myös käsitettä ”tyhjä vakavuus” syvällisen kepeyden vastakohtana. **RT:** Paavi Franciscus on onnistunut yhdistämään hyvin syvällisyyden ja kepeyden. Hän on osoittanut, että vakavista asioista ei tarvitse puhua koko ajan vakavalla naamalla. Kaiken kepeyden keskelläkin syvä sanoma voi olla hyvin läsnä.

Kiitokset

Kolmaskaan sekularisaationumeromme ei olisi syntynyt ilman muiden apua. Ennen kaikkea kiitämme Belgia-teemamme primus motoria Antti Hynnistä, jonka henkinen ja taloudellinen tuki loi työllemme kunnon edellytykset. Kiitoksen ansaitsevat myös haastattellemamme verrattomat asiantuntijat, professorit Karel Dobbe-laere, Lilian Voyé ja Rik Torfs sekä tätä numeroa mainioilla kirjoituksillaan avustaneet Minna Hietamäki ja Anssi Rauhala. Sängen hyödylliset belgialaiskontaktimme Suomessa ovat olleet suurlähettiläs Ivo Goemans ja Guido Van ’t Velt. Kiitos heillekin.

Mikko Ketola & Matti Myllykoski

Siirtolaiset ja uskonto.

Pääsihteeri Doris Peschken haastattelu

Mikko Ketola & Matti Myllykoski

■ *The Churches Commission on Migrants in Europe* (CCME) perustettiin Kirkkojen maailmanneuvoston aloitteesta vuonna 1964, joten kuluvana vuonna se viettää 50-vuotismerkkipäiväänsä. Sen nykyinen pääsihteeri on saksalainen Doris Peschke, joka on asunut Brysselissä jo 15 vuotta.

Siirtolaiset Euroopassa

V: Kauanko olette hoitanut tätä tehtävää? **DP:** Sitä on kestänyt jo 15 vuotta. Joskus on hyvä olla olemassa tietynlaista ”insitutionaalista muistia”, sillä EU:n laitoksissa väki vaihtuu melko tiheään. Tarpeellinen tieto ei aina siirry seuraajille.

V: Siten pystyy näkemään pitkän linjan kehityksen. **DP:** Siitä on apua. Asiat ovat tietenkin muuttuneet paljon siitä, kun CCME perustettiin 50 vuotta sitten. Pakolaiskysymykset ovat tulleet intensiivisemmiksi, erityisesti Välimeren alueella tapahtuva pako Afrikasta Eurooppaan. Laillinen tulo Eurooppaan on vaikeaa. Monet kysymykset ovat erilaisia kuin 50 vuotta sitten, mutta on myös asioita, jotka ovat pysyneet samoina. Siirtolaisten perhe-elämään liittyvät kysymykset ovat

nyt yhtä tärkeitä kuin silloin.

V: Miten olette itse kokeneet suuren muutoksen siirtolaisten vastaanottamisessa? Aluksi heitä toivottiin avuksi teollisuuden edistämiseksi, kun kotimaista työvoimaa ei riittänyt. Nyt he joutuvat tyytymään hanttihommiin, ja töitä ei välttämättä löydy ollenkaan. **DP:** Ongelmia oli jo 1970-luvulla, mutta iso muutos oli muurin murtuminen 1989 ja siihen liittynyt pakolaisuus Itä-Euroopasta, erityisesti Puolasta ja Itä-Saksasta. 1990-luvulla pakolaisuutta lisäsi sotiminen Balkanilla. Serbiasta, Kosovosta ja Bosniasta tuli 500 000–700 000 pakolaista Saksaan, ja yhdessä muiden maiden kanssa heitä otettiin vastaan noin miljoona varsin lyhyessä ajassa. Siihen verrattuna kaikki nykypäivän luvut ovat itse asiassa varsin pieniä.

Suurin osa heistä on kristittyjä

V: Oliko Euroopan sisäisen pakolaisuuden hoitaminen yhtään helpompaa sen vuoksi, että pakolaiset olivat enimmäkseen kristittyjä? **DP:** Monet 1960–1970-luvun siirtolaisistakin olivat kristittyjä. Mutta nykyään myös Euroopan ulkopuolelta tulevista pakolaisista suurin osa on

kristittyjä. Syyrian ja Eritrean kriisejä pakenevat ovat pitkälti kristittyjä vähemmistöjä, jotka ovat kotimaissaan erityisessä vaarassa. Sitä ei vain tiedetä niin hyvin. Käsitksemme eivät siis oikein vastaa todellisuutta, eivät määrien suhteen eivätkä sen suhteen, mitä uskontoa he edustavat. Tietysti mukana on myös muslimeja, mutta aivan liian nopeasti kaikki pakolaiset nähdään muslimeina.

V: Näettekö te Euroopan ulkopuolelta tulevat kristityt resurssina, joka voisi pelastaa uppoavan kristinuskon? **DP:** Tietyissä mielessä he ovat resurssi, ja he itse usein näkevät itsensä lähetystyöntekijöinä, jotka tuovat kristinuskon takaisin Eurooppaan. Tällaisia näkemyksiä kuulee helposti afrikkalaisissa tai aasialaisissa siirtolaisseurakunnissa, esimerkiksi korealaiden kristittyjen keskuudessa. Samalla osa siirtolaisista pysyy omien etnistien seurakuntiansa piirissä. Sama koskee tietenkin ulkomailla toimivia saksalaisia, skottilaisia tai suomalaisia seurakuntia. On helpompaa toimia omankielisten ihmisten parissa. Samalla pitäisi kuitenkin löytää keinoja kommunikoida muunkielisten kristittyjen kanssa. Korealaisissa seurakunnissa käy myös japanilaisia ja kiinalaisia kristittyjä.

V: Onko tavoitteena tulevaisuus, jossa kristittyjen väliset rajat ovat pois ja kaikki kristityt jakavat uskonsa ja oppivat toisiltaan? Sellaisessa kristinuskossa opitaan köyhyydestä eteläamerikkalaisilta ja aasialaisilta kristityiltä eikä olla enää niin opillisia. **DP:** Jotkut yhteisöt toimivat tämänkaltaisella tavalla, mutta se ei ole mikään yleinen piirre. Varsin monet siirtolaiset erottavat seurakunnal-

lisen toimintansa ja jokapäiväisen elämän, eikä niillä oikein ole yhdistäviä tekijöitä. Heillä on ongelmia uuden sukupolven kanssa; he eivät tiedä, miten he pitäisivät nuoret seurakunnan piirissä. Tilanne ei juuri eroa perinteisten kirkkojen omasta problematiikasta. **V:** Onko tässä suhteessa joitakin selviä kansainvälisyyteen pyrkiviä poikkeuksia? **DP:** Esimerkiksi metodistikirkko, jonka itseymmärrykseen kuuluu kansainvälisyys, etsii keinoja, joilla ottaa huomioon kristittyjen moninaisuus. Ruotsissa baptistien, metodistien ja Lähetyskirkon muodostama *Equmeniakyrkan* on ainakin Tukholmassa hyvin kansainvälinen ja tarjoaa messuja monilla kielillä.

V: Onko kansallismielisyys kirkoissa ongelma? **DP:** Se on ollut historiallisesti enemmän protestanttisten ja ortodoksisien kirkkojen kuin roomalaiskatolisen kirkon ominaispiirre. Erilaiset kirkkojen maailmanyhteisöt kuten Kirkkojen maailmanneuvosto ja Luterilainen maailmanliitto ovat kyllä auttaneet kirkkoja näkemään, että ne ovat myös osa kansainvälistä kirkkojen perhettä. Paljon työtä on vielä tehtävä sen eteen, että ihmiset näkisivät, että tiettyyn kirkkoon kuuluminen on enemmänkin kuin vain tiettyyn etniseen ryhmään tai kansallisuuteen kuuluminen.

Identiteettiasioita

V: Ovatko mielestänne siirtolaisten seurakunnat keskimääräistä konservatiivisempia tai fundamentalistisempia sen vuoksi, että he tarvitsevat vahvempaa identiteettiä asuessaan vieraan kulttuurin keskellä, joka ei heistä välttämättä

tunnu turvalliselta? **DP:** Tästä ei ole olemassa varsinaista tutkimustietoa. Erään projektin yhteydessä tehtiin kyselytutkimus ensimmäisen polven siirtolaisten keskuudessa. Haastatteluista kävi toistuvasti ilmi, että he eivät olleet eksklusiivisia kirkossa käynnin suhteen. He olivat oman etnisen seurakuntansa tai kirkon jäseniä mutta saattoivat yhtä hyvin käydä jonkin isäntämaansa perinteisen kirkon jumalanpalveluksissa, koska he halusivat oppia tuntemaan maan kulttuuria ja niin edelleen. Raja-aidat eivät ole liian korkeita, ja monet voivat olla samaan aikaan kahden eri kirkon vakioikäijöitä. Tässä on opittavaa perinteisille kirkkoillekin. On muitakin jumalanpalvelustraditioita kuin meidän omamme ja niitä olisi hyvä oppia tuntemaan. Se ei tarkoita, että vanhat tavat olisivat vähemmän arvokkaita. Arvoa on niin dynaamisemmilla afrikkalaisilla jumalanpalveluksilla kuin juhlallisilla perinteisillä palveluksilla, eikä niitä pidä asettaa vastakkain. Kummallekin on aikansa ja paikkansa. Me yritämme vapauttaa ihmiset pelosta, että toiset tulevat ja ottavat asiat hoitoonsa. Päinvastoin on kyse yhdessä kasvamisesta, jakamisen teologiasta. Tätä on helpompaa toteuttaa ja edistää kaupungeissa kuin syrjäisemmällä alueilla, joilla ihmiset ovat tietämättömpiä. Siinä on lisäpanostuksen paikka.

V: Kiinnostavaa on myös jännite meditatiivisen ja karismaattisen kristinuskon välillä. Miten elää yhtä aikaa kahdessa eri maailmassa? **DP:** Myös fundamentalismi aiheuttaa rajoituksia. Sitä on meillä omissa uskonnollisissa perinteis-

sämmekin, eikä se tule vain siirtolaisten mukana. Uskonnollisen fundamentalismin riski on suurempi silloin, jos siirtolaiset eivät tunne itseään tervetulleiksi uudessa kotimaassa. Siirtolaiset tuovat esimerkiksi Afrikasta mukanaan jyrkkiä homo- tai ehkäisyvastaisia asenteita, ja kun ne joutuvat vastakkain länsimaisten kristittyjen käsitysten kanssa, seurakunnissa on paljon tekemistä. On puhuttava sukupuolten tasa-arvosta ja siitä, että homoseksuaalisuus ei ole synti. Näistä asioista kiistellään, ja jotkut afrikkalaiset kristityt, jotka tulkitsevat Raamattua hyvin kirjaimellisesti, kokevat asiat vaikeiksi. Pitää tiettenkin muistaa, että länsimaiset lähetystyöntekijät veivät aikanaan sellaiset asenteet mukaan.

V: Tapahtuuko usein niin, että siirtolaiskristityt luopuvat kirjaimellisesta raamatuntulkinnastaan asuttuaan jonkin aikaa Euroopassa? **DP:** Tästäkään asiasta ei ole olemassa tutkittua tietoa. Mutta äskettäin pidimme kokouksen, jossa arvioimme siirtolaiskristittyjen kirkollisten vastuuhenkilöiden ekumeenista koulutusta. Mukana oli myös helluntalaisia, ja ilmeni, että Italiassa helluntalaispastorit alkavat saada yliopistotasois-ta tieteellistä koulutusta. Sitä eivät kaikki helluntalaiset muualla hyväksy. Monet afrikkalaisteologit, jotka opiskelevat yliopistoissa eri maissa, pitävät tieteellistä koulutusta haastavana mutta myös tarpeellisena.

V: He tasapainoilevat siis eurooppalaisen tieteellisen koulutuksen ja afrikkalaisen dogmatiikan välillä. Se on varmaankin vaikeaa? **DP:** Se on monille heistä varmasti hyvin haastavaa, mutta

uskon, että yhteisin ponnistuksin siitä voi syntyä paljon hyvää. Tarvitaan kuuntelua ja ymmärtämistä. Tarvitaan ihmisten haastattelemista, jotta tietäisimme, miten heidän uskonsa näkyy jokapäiväisessä elämässä ja mikä heille on tärkeää. Uudessa paavissa on hyvää se, että hän haluaa ottaa huomioon ihmisten konkreettisen elämäntilanteen.

V: Onko teillä tuntumaa siihen, onko uskonottomien määrä siirtolaisten joukossa lisääntynyt? **DP:** Siihen kyllä törpää välillä. Uskon, että useimmille siirtolaisille uskolla on tärkeä rooli jo pelkästään siirtolaiskokemuksen vuoksi, muukalaisuuden vuoksi. Usein he ovat jo ennestään vahvasti uskonnollisen yhteisön jäseniä, tai sitten he kääntyvät sen puoleen, koska se korvaa esimerkiksi puuttuvan perhe- tai sukulaisyhteyden. Se on tärkeä psykologinen tekijä, ja monet länsimaisetkin, jotka asuvat ulkomailla, alkavat siellä käydä kirkossa, vaikka he eivät olisikaan kirkossakävijöitä kotimaassaan. Myös muslimeilla on samantapaisia syitä; he menevät moskeijaan tavataksaan ihmisiä.

V: Mitä mieltä olette siitä, että monet muslimi-isät ovat konservatiivisia siitä syystä, että he haluavat suojella erityisesti tyttäriään vapaalta länsimaiselta seksuaalisuudelta? **DP:** Se on varmasti osa selitystä. Samanlaisia asenteita löytää myös evankelikaalisista kirkkoista. Monet siirtolaiset kokevat yleensä vaikeana sen, että heidän lapsensa seurustelevat vieraiden kanssa. Yleensä vanhemmat varmasti pyrkivät kompromissiin lastensa kans-

sa, ja äärimmäistapaukset ovat harvinaisia. Euroopassa on nykyään paljon uskontojenvälisiä avioliittoja, mitä ei ehkä kovin hyvin tiedetä. Niitä ei olisi, elleivät vanhemmat sallisi niitä.

V: Paavi on tehnyt hyviä asioita siirtolaisten puolesta. Mitä ajattelette hänestä? **DP:** Hänen matkansa Lampedusan siirtolaiskeskukseen viime vuonna oli hyvin vaikuttava. Ja rohkenen sanoa, että hän muutti italialaisten suhtautumista siirtolaisiin. Se myös nolasi poliitikot, koska nämä olivat yrittäneet vältellä vastuuta siirtolaisten kohtalosta kaikin tavoin. Italian hallitus ryhtyi toimiin, ja eräät yksityishenkilöt esimerkiksi Maltalla panivat uusia hankkeita pystyyn. Paavin teko oli hyvä, mutta se ei yksin vielä riitä. Ratkaisuja haetaan yhä. Franciscus ei edusta triumfalistista kirkkoa, vaan hän haluaa kirkon olevan lähellä ihmisiä. Monet piispat kamppailevat vielä tämän ajatuksen kanssa.

V: Onko muslimisiirtolaisten tulo rohkaissut kirkkoja uskontojenväliseen dialogiin? Toimiiko se? **DP:** Se toimii joillakin tahoilla. Sekä kristittyjen että muslimien taholla se on vähemmistön kiinnostuksen kohteena. Eräät kummankin tahon uskonnolliset johtajat tapaavat säännöllisesti, samoin nuorisojärjestöjen edustajat. Monilla tavoin se toimii hyvin. Minusta on ollut rohkaisevaa, että monissa maissa on viime kuukausina järjestetty uskontojenvälisiä rauhanrukouksia Syyrian ja Irakin tilanteen sekä ISIS:n julmuuksien vuoksi.

Islam Belgiassa ja belgialainen islam

Matti Myllykoski

■ Kymmenisen vuotta sitten Suomessa asuva belgialais-suomalainen pariskunta oli saamassa lapsen. Appiukolle, vuosikymmeniä Suomessa asuneelle belgialaismiehelle tuli miniänsä kanssa mieleen vilkaista tuoreimpia tilastoja Belgiassa annetuista pojan nimistä. Pääkaupungissa Brysselissä kärjessä suosituimpana oli Mohammed, sitten Ahmed ja kolmantena Anton.

Jotkut ovat kysyneet, tuleeko Belgiasta Euroopan Unionin ensimmäinen islamilainen maa muutaman kymmenen vuoden kuluttua. EU:n hallinnollisen pääkaupungin Brysselin asukkaista jo nyt neljäsosa on muslimeja tai muslimitaustaisia, ja luku kasvaa koko ajan. Yli 40 % Antwerpenin koululaisista on muslimeja. Belgian hieman yli 11 miljoonasta asukkaasta muslimeja on monien lähteiden mukaan lähes kuusi prosenttia eli melkein 700000 henkeä, mutta alhaisempiakin lukuja esitetään, koska luotettavia tilastoja ei ole olemassa. Moskeijoita Belgiassa on noin 380, ja niiden kasvavaa rakentamista rahoittaa etenkin konservatiivista islamia edustava Saudi-Arabia. Muslimien kokonaismäärän Belgiassa arvioidaan jopa selvästi enemmän kuin

kaksinkertaistuvan seuraavan 15 vuoden kuluessa.

Nämä ovat madonlukuja kaikille niille, jotka toivovat Euroopan säilyvän kristittynä maanosana tai valistuksen työssijana. Mutta koko totuus ei ole niin sensaatiomaisen oloinen kuin tällaiseen suuntaan viilettävä statistiikka antaa ymmärtää. Belgiassa islam on ennen kaikkea kaupunkilainen ilmiö, joka näkyy katukuvassa mutta jonka kokonaiskuvaa on vaikea hahmottaa.

Suhteellisuudentaju on siis paikallaan. Myös poikien etunimissä tilastot eivät pullistele islamin voimaa, jos katsotaan koko maan tilastoja. Esimerkiksi vuonna 2012 Belgian suosituimmat kolme pojan nimeä olivat Lucas, Louis ja Noah, kun taas Mohammed oli vasta seitsemäntenä. Brysselissäkin Adam selätti toiseksi jääneen Mohammedin.

Joka tapauksessa voi pysähtyä miettimään, miten islamista on tullut Belgian toiseksi suurin, huomattavan vähemmistön edustama uskonto. Vielä 1960-luvulla roomalaiskatoliset belgialaiset olivat autuaan tietämättömiä sukupolven päässä olevasta muutoksesta. Kirkko oli yhä keskellä kylää, lapset kävivät kirkollisia

kouluja, ja Leuvenin vahvasti katolisessa yliopistossa kävi niin paljon opiskelijoilta ulkomailta, että kaupungissa kerrottiin olleen roomalaiskatolisten sääntökuntien jäseniä kaikista eniten maailmassa, tietysti Rooman jälkeen. Ajatukset minareeteista ja imaameista liittyivät kaukasiin maihin ja kulttuureihin, joihin tutustuttiin vaikkapa **Hergén** piirtämien ja kirjoittamien Tintti-albumien välityksellä.

Marokkolaiset siirtotyöläiset

1960-luvun alusta alkaen Belgiaan oli asettunut muslimimaista tulleita siirtotyöläisiä, jotka olivat värväytyneet töihin ennen kaikkea ranskaa puhuvien valloitten alueella sijaitseviin hiilikaivoksiin. Marokosta heitä oli tullut noin tuhat ja muutama sata Turkista. Vuonna 1964 solmitun sopimuksen nojalla kummastakin maasta alkoi virrata Belgiaan yhä enemmän väkeä. Siirtolaisten uskonnollista asemaa ei tuolloin säännelty erikseen. Muslimivähemmistö kasvoi, mutta sen luultiin olevan tilapäinen ilmiö: työläiset palaisivat ennen pitkää perheineen kotimaahansa. Vielä 1960-luvulla tai pian sen jälkeenkään belgialaiset eivät erottaneet muutosta katukuvasta tai kyenneet arvioimaan, että islam on rantautunut heidän kotimaahansa ja muodostumassa siellä vahvaksi uskonnolliseksi vähemmistöksi. Muslimiväestö kasvoi vahvasti 1970-luvulla, jolloin Marokosta ja Turkista saapuvaa väkeä asettui asumaan ennen kaikkea Brysseliin.

Vielä nykyisinkin Belgian muslimeista marokkolaistaustaisia on selvästi yli puolet. Korkeimpien lukujen mukaan

heitä on yli 400000, turkkilaisia taas yli 220000. Vaikka luvut ovat parhaimmillaankin vain suuntaa antavia, siirtotyöläisten taustat näkyvät edelleen myös muiden Euroopan maiden erilaisten muslimivähemmistöjen parissa. Turkkilaisia on eri puolilla, mutta Ranskaan on tullut muslimeja erityisesti Algeriasta ja Tuni-siasta, Saksaan entisen Jugoslavian alueelta, Iso-Britanniaan Intiasta ja Pakistanista sekä Alankomaihin Indonesiasta. Kolonialismin luomalla taustalla on siten osuutensa erilaisten islamin kulttuurien levittäytymisessä Eurooppaan.

Belgialla ei kuitenkaan ole siirtomaa-taustaa Marokossa. Marokkolaisten Belgiaan mukanaan tuoma islamin perinne oli sufilaista, ja ainakin eurooppalaisittain katsoen se edustaa liberaalia, rauhanomaista ja sopeutuvaa islamia. Nykyisin Belgian marokkolaistaustainen väestö on vahvasti belgialaistunut; laske-taan, että yli 40 % heistä on asunut maassa yli 25 vuotta ja tämän lisäksi neljännes vähintään 15 vuotta. Belgiassa syntyneet marokkolaiset eivät pidä itseään siirtolaisiksi vaan kokevat identiteettinsä monimuotoiseksi. Belgian marokkolaisten islam on kuitenkin perinteisempää kuin Marokossa, joka lienee islamin maiden joukossa vapaamielisin ja uudistuskykyisin.

Belgiaan suhteellisen hyvin sopeutu-neiden marokkolaisten on ollut hankala seurata toisenlaisen islamin kehitystä Belgiassa. Kehitys osoittaa, että euroop-palainen islam on kaikkea muuta kuin monoliittinen ilmiö. Tosiasiassa se on yhtä kirjava kuin Euroopan valtauskon-tona vaikuttava kristinusko.

Kuinka islamismi saapui Belgiaan ja jäi sinne pysyäkseen

Kesällä 1974 öljykriisin vaivatessa länsimaita Saudi-Arabialle tehtiin monenlaisia myönnytyksiä. Tähän liittyen säädettiin Belgiassa tilapäiseksi kuviteltu laki, joka tunnusti islamin viralliseksi uskonoksi ja Belgiassa islamia edustavien organisaatioiden hallinta annettiin Saudi-Arabian käsiin. Tämä ei ollut mitenkään vähäinen ratkaisu, koska keskuksien määrä kasvoi huomattavaksi – 155 kappaletta – ja näitä hallinnoivasta Belgian islamilaisesta keskuksesta tuli kaikkien Euroopan islamilaisten keskusten hallinnollinen päämaja. Tällä ratkaisulla oli ketjuuntuvia vaikutuksia. Toisin kuin Ranska, Belgia ei määritellyt tuolloin eikä edelleenkaan määrittele itseään uskonnon suhteen sekulaariksi vaan neutraaliksi valtioksi. Islamin tunnustamista seurasi Belgialle tunnusomainen käytäntö, jonka mukaan valtio tukee hyväksytyjen kulttien harjoittamista taloudellisesti. Muslimiyhteisöjen osuus vuosittain uskonnollisille ja humanistisille yhteisöille jaetusta rahasta on nykyisin noin 2,4 % eli hieman yli 7 miljoonaa euroa.

Saudi-Arabian saamasta valta-ase-masta seurasi islamin fundamentalistista muotoa edustaneiden wahhabististen uskonoppineiden saapuminen Belgiaan, mikä aiheutti hämmennystä ja jännitteitä muslimiyhteisöjen parissa. Tämän jälkeen noin 15 vuoden ajan fundamentalismia edustavat Islamilainen liiga (*Ligue islamique*) sekä Islamilaisen kulttuurin keskus (*Centre islamique et culturelle*) vastasivat islamin opettamisesta kouluissa sekä toimivat muslimiyhteisön varsi-

naisina edustajina ja keskustelukumppaneina valtion suuntaan. Ongelmat kasautuivat ja laukesivat 1980-luvun lopulla, jolloin syntyi näkyvää ja julkista kiistaa äärimmäisyyksiin menneestä islamista: hunnun käytön sallittavuudesta, puhtaasti islamilaisen koulun avaamisesta, suurimaamin murhasta sekä kirjailija **Salman Rushdien** ylle langetetusta fatwasta. Belgian hallitus reagoi paineisiin lakkauttamalla Islamilaisen kulttuurin keskuksen oikeuden uskonoppineiden nimeämiseen. Tästä seurasi yritys kehittää vaalit, joissa muslimiyhteisö valitsisi edustajansa, mikä kuitenkin johti muslimiyhteisön jakautumiseen. Muslimien enemmistö ei ollut lähimainkaan tyytyväinen edustajiensa toimintaan. Monenlaisten yritysten jälkeen syntyi 1998 Belgian muslimien toimeenpaneva hallitus (*Exécutif des Musulmans de Belgique* = EMB; embnet.be), mutta se ei ole kyennyt täyttämään Belgian oikeusministeriön sille asettamia ehtoja, eikä muslimien enemmistö ole ollut senkään toimintaan tyytyväinen. Vuosien varrella EMB:n jäsenten toimintaan on liittynyt useita vakavia ongelmia: taloudellisia väärinkäytöksiä ja kavalluksia, nepotismia sekä yhden ryhmän suosimista ja toisen syrjimistä, lainvastaisen fundamentalismin kannattamista ja tukemista. Oluksena ongelmana EMB:ssa on ollut selvästi Belgian muslimien enemmistönä olevien marokkolaisten aliedustus.

Muslimiveljeskunta, joka tunnetaan epäonnistuneesta valtakaudestaan Egyptissä, on vaikuttanut Euroopassa jo vuodesta 1960. Se ajaa islamin sharia-lain toteuttamista yhteiskunnassa sekä länsi-

maiden vastaista taistelua. Muslimiveljeskunta perusti Belgiaan vuonna 2005 Belgian muslimien liigan (*Ligue des musulmans de Belgique* = LMB). Se määrittelee missionsa hyvin yleisluontoisesti: se kannustaa Belgian muslimeja säilyttämään islamilaisen identiteettinsä ja vaikuttamaan yhteiskunnassa kaikilla sen tasoilla. Käytännössä muslimien liiga pyrkii ennen kaikkea edistämään islamin harjoittamista Euroopassa asuvien muslimien parissa sekä moskeijoiden rakentamista. Osa muslimiveljeskunnasta Belgiassa, kuten muuallakin, keskittyy sosiaaliseen toimintaan, kun taas osa siitä on politisoitunut ajamaan islamiin kuuluvien päämäärien toteuttamista länsimaissa.

Islamin uhka ja islamin pelko

Kasvava maahanmuutto islamin maista Belgiaan on luonut ongelmia, jotka tunnetaan hyvin muuallakin. Ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajien parissa työttömyys on selvästi yli kaksi kertaa suurempi kuin kantaväestöllä. Populistit ja kansallismieliset poliitikot näkevät ongelman kasvavassa maahanmuutossa ja muuttajien haluttomuudessa tai kyvyttömyydessä sopeutua heidät vastaanottavaan kulttuuriin. Sosialistit ja vähemmistöjen edustajat muistuttavat, että maahanmuuttajat eivät saa työtä, koska heihin asennoidutaan ennakkoluuloisesti. Asenteiden kärjistäminen puolestaan saa poliittisen muodon islamofobiassa, joka käsittelee erittelemättä ja ongelmia tuntematta koko islamia ongelmana länsimaiselle sivilisaatiolle ja sen arvoille. Arvokeskustelussa myös Belgiassa on vii-

tattu muslimitaustaisten maahanmuuttajien arvoihin – etenkin uskonnolliseen suvaitsemattomuuteen ja naisten syrjimiseen – jotka ovat ristiriidassa länsimaisten ja juutalais-kristillisten arvojen kanssa. Maassa asuvan muslimiväestön valtaosa hyväksyy kuitenkin kulttuurin, jossa se elää. Kiista kulminoituu kysymykseen hunnun käyttämisestä, joka nähdään belgialaisten nationalistien parissa mielenosoitukselliseksi merkiksi heidän kulttuuriarvojaan vastaan, kun taas monikulttuurisuuden puolustajat näkevät sen uskonnollisen identiteetin luonnolliseksi ilmentymäksi. Tässä asetelmassa länsimaisen (sekulaarin) suvaitsevaisuuden kannattajat osoittavat, että heilläkin suvaitsevuuden rajat tulevat varsin nopeasti vastaan.

Muslimiterroristit eli islamistiset jihadistit ovat Belgiassa pieni, mutta hyvin huolestuttava ilmiö. Yhdysvaltojen terrorismille julistaman sodan jälkeen (vuodesta 2002) alkaen Belgiassa on tehty lähes kaksikymmentä terrori-iskua, joista muutama on selvästi identifioitu jihadistien tekemiksi. Vähäisyydestään huolimatta iskujen määrä ja suunnitelmallisuus ovat kahden viime vuoden aikana selvästi kasvaneet. Maaliskuussa 2012 marokkolaistaustainen sunnimuslimi murtautui rukouksen aikaan shiiamuslimien moskeijaan, uhkasi rukoilijoita kirveellä ja syytti moskeijan tuleen. Moskeijan imaami kuoli häämyrkytykseen. Syynä iskuun oli se, että shiitit sortavat sunneja Syyriassa. Belgian poliisi on vanginnut miehiä, jotka värväivät muslimien parista sotureita etenkin Syyriaan ja ISIS-järjestön riveihin.

Myös Belgiassa suuri osa ääri-islamistien vihanlietsonnasta ja väkivaltaisesta käyttäytymisestä kohdistuu juutalaisiin. Toukokuussa 2014 muslimiterroristi tunkeutui Brysselin juutalaiseen museoon, avasi tulen ja tappoi neljä ihmistä, joista kaksi oli israelilaisia turisteja. Terroristi, Ranskan kansalainen **Medhi Nemmouche**, on paljastunut ISIS-järjestön riveissä sotineeksi mieheksi, jonka tehtävänä oli vankien kiduttaminen. Belgiassa islamismi on pieni, mutta hyvin verkostoitunut ja vaarallinen ilmiö, jonka väkivaltainen aktivoituminen tuskin päättyy tähän.

Maahanmuuttajien todellisuus islamofobian varjossa

Tavatessamme Brysselissä CCME:n (*Churches' Commission for Migrants in Europe*) pääsihteerin **Doris Peschken** kysimme häneltä Eurooppaan ja erityisesti Belgiaan muuttavien muslimien asemasta. Peschke korostaa, että meidän on vaikea arvioida, kuinka uskonnollisia maahanmuuttajat ovat ja millaista uskonnollisuutta he edustavat. Joka tapauksessa on selvää, että maahanmuuton kokemus on raju; se repii muuttajan juuriltaan hyvin vieraaseen ympäristöön, ja hänellä on vahva luonnollinen tarve etsiä omaa identiteettiään parhaiten vastaavaa yhteisöä uuden elämänsä tueksi. Muslimeille kanssakäyminen belgialaisen kantaväestön kanssa on Peschken mukaan selvästi ongelma, ja muslimiperheissä suhtaudutaan vieroksuen sekaavioliittoihin. Monet kuitenkin sopeutuvat uuteen elinympäristöönsä.

Peschke korostaa uskontojen välisen

dialogin merkitystä etenkin islamin maista tulevien maahanmuuttajien ja kristityn kantaväestön välillä. Dialogi auttaa tunnistamaan maahanmuuttajien taustojen moninaisuuden ja etenkin suurten ryhmien sisällä piilevät vähemmistöt. Kantaväestölle on tärkeää oppia tuntemaan vieraista kulttuureista muutaneiden lakeja, tapoja ja oikeuskäsityksiä. Kaikella tällä on suora yhteytensä akuutteihin poliittisiin kriiseihin ja sotanäyttämöihin. Uskontodialogi ja Euroopassa vallitsevan kulttuurisen pluralismin syvempi tunteminen voi omalta osaltaan edistää rauhanprosessia esimerkiksi Syyriassa ja Irakissa.

Peschken mielestä terrorismiin yllyttävät ja Euroopasta ISIS-järjestöön alaikäisiä sotilaita värväävät miehet eivät ole islamisteja vaan aivan yksinkertaisesti rikollisia, jotka käyttävät uskontoa hyväkseen. Heidän toimintansa on kaiken lisäksi ristiriidassa sharia-lain kanssa. Belgialaisten muslimiyhteisöjen islam on valtaosin rauhanomaista, eikä niiden sosiaalinen todellisuus tarjoa minkäänlaista tukea teesille, jonka mukaan islamismi olisi vahvoilla Belgiassa.

Eurooppalainen islamofobia on Peschken mukaan aivan todellinen vaara ja ongelma. Belgiassa *Vlaams Belang* ja viime vaaleissa voittoisan *Nieuw-Vlaamse Alliantien* (Uusflaamilainen liitto) ääriisiipi voivat kyetä kiristämään Belgiaan maahanmuuttopolitiikkaa ja vähentämään maahanmuuttajien määrää, mutta he eivät kykene säätämään lakia, joka lopettaisi maahanmuuton ja monikulttuurisuuden. Islamofobiaan vaikuttavat osaltaan myös suuren yleisön, poliiti-

tikkojen ja jopa tutkijoiden islamiin kohdistuvat asenteet. **Ural Manço** on kuvannut osuvasti, miten islam nähdään vanhan ajan orientalismin silmin takapajuiseksi uskonnoksi ja muslimit puolestaan fanaattisiksi ja ahdasmielisiksi moralisteiksi. Belgiaan islamin maista tulleiden islamin tutkijoiden ja opettajien opillis-moraalinen suhde muslimiyhteisöjen sisäisen dynamiikan ymmärtämiseen on ollut omiaan vahvistamaan ennakkoluuloja. Mutta kun mennään tarpeeksi lähelle, voidaan vakavasti kysyä, miten tavallinen muslimi konkreettisesti poikkeaa tavallisesta kristitystä tai vaikkapa maallistuneestakin belgialaisesta.

Kohti kattavaa kuvaa siirtolaisten islamista: tapaus Brysseli

Islamin vahvasta läsnäolosta Belgian (ja Euroopan) pääkaupungissa on tehty monenlaisia johtopäätöksiä. Jotkut jopa pelkäävät, että muslimeista edustavat parin vuosikymmenen kuluttua kaupungin asukkaiden enemmistöä. Tilastopeskulaatioiden lisäksi islamiin liittyy toinenkin keskeinen ongelma. Niin Belgiassa kuten muissakin länsimaissa islamista kerrotaan useimmiten väkivaltaisten mielenilmausten ja erilaisten ääri-ilmiöiden yhteydessä. Vaikka etenkin lehdistön edustajat kuvaavat tällaisia ilmiöitä kohutuullisen tasapainoisesti, kokonaiskuva islamista vääristyy. Muslimeista ainoastaan fundamentalistit – väkivaltaiset tai muuten vain fanaattiset – vetävät puoleensa lähes kaiken huomion, eikä tavallinen median seuraaja tule pohtineeksi, että valtaosa länsimaissa asuvista muslimeista on rauhallista väkeä ja kunnon

kansalaisia siinä missä eurooppalaisten enemmistökin.

Felice Dassetto on teoksessaan *L'Iris et le Croissant: Bruxelles et l'Islam au défi de la co-inclusion* (Presses universitaires de Louvain 2012) selvittänyt perusteellisesti Brysselissä asuvien muslimien uskontoa ja uskonnollisuutta, (järjestö)toimintaa ja suhdetta ympäröivään yhteiskuntaan sekä heidän tapakulttuuriaan ja asenteitaan. Dassetto paneutuu aiheeseensa monipuolisesti ja esittää kysymyksiä, joita mediassa ei juuri pysähtyä pohtimaan.

Muslimeja asuu Brysselissä ennen kaikkea kaupungin etelä-, länsi- ja pohjoisreunoilla. Muslimien lukumäärän laskeminen on vaikeaa muun muassa siksi, että monet siirtolaisista ovat ottaneet Belgian kansalaisuuden. Brysselissä asuu vuoden 2011 laskelmien mukaan noin neljännesmiljoona muslimitaustaista siirtolaista, mikä on hieman yli 22 % eli lähes neljännesmiljoona kaupungin 1,12 miljoonasta asukkaasta. On kuitenkin olennaista huomata, että islamin maista tulleiden suhde uskontoonsa vaihtelee huomattavasti. On arvioitu, että Brysselissä uskontonsa selvästi hylänneitä on muslimitaustaisten siirtolaisten joukossa noin 15 %. Arvion tasolla liikkuu myös käsitys, jonka mukaan noin puolet Brysselin muslimeista on uskonnonharjoituksessaan aktiivisia; tämä joukko on noin 12–14 % kaupungin asukkaista.

Vielä 1990-luvulla Belgian poliittiset puolueet arkailivat asettaa muukalais-taustaisia ehdokkaita, joiden juuret ovat usein muslimiyhteisössä. Vuoden 1994

kunnallisvaaleissa tällaisia ehdokkaita oli vain 14, mutta vuoden 2000 vaaleissa tapahtui selvä muutos, kun etnoehdokaiden luku nousi yhdeksäänkymmeneen. Etenkin Brysselissä muutos on ollut väistämätön, sillä hyvin huomattava määrä kaupungin asukkaista on tavalla tai toisella muukalaistaustaisia. Varovasti kasvavissa ehdokasluvuissa näkyy Belgian poliittisten puolueiden vieroksunta ”arabinimiä” kohtaan. Belgialaiset olivat varsin konventionaalisesti aina viime vuosikymmeniin saakka tottuneet äänestämään oman taustansa mukaan katolista, sosialistista tai liberaalia puoluetta, mutta muun muassa vihreiden ja etenkin flaamilaisnationalistien nousu on muuttanut puoluekarttaa ja äänestyskäyttäytymistä. Muukalaistaustaisten ja etenkin muslimien sijoittuminen muuttuviin kuvioihin on haaste.

Muslimien äänestyskäyttäytymisessä on kuitenkin selviä ja varsin ymmärrettäviä erityispiirteitä. Muslimit äänestävät usein henkilöä, joka on heidän yhteisössään tunnettu henkilökohtaisista avuistaan ja kykenee ajamaan ryhmän asiaa. Etenkin Vallonien puolella sosialistit ovat onnistuneet värväämään hyvin muslimitaustaisia ehdokkaita listoilleen, ja muslimien vahvoilla alueilla jopa suurin osa sosialistien kunnallisvaltuutetuista on muslimeja. Mutta myös entisellä kristillisellä puolueella (*Centre démocrate humaniste*; CDH) on muslimiäänestäjiä. Puolueen listoilta meni parlamenttiin **Mahinur Özdemir**, nuori huntua käyttävä musliminainen, jolla on vahvat yhteydet Turkin konservatiivisiin muslimeihin ja joka tästä huolimatta pitää

hunnun käyttöä tiukasti yksityisenä valintana eikä uskonnollisena symbolina.

Lasketaan, että Brysselissä on noin 460000 äänioikeutettua, jolloin aktiivisia muslimeja näistä on edellä esitettyjen laskelmien valossa noin 50000. Osa näistä ei kuitenkaan halua osallistua politiikkaan ”uskottomien maassa”. Kuten edellä on käynyt ilmi, vain pieni osa aktiivisista muslimeista äänestää sharia-lakia Belgiaan ajavia islamistisia puolueita. Brysselissä näitä ekstremistejä äänestävien luku on edelleen suhteellisen alhainen. Vuoden 2012 kunnallisvaaleissa islamilainen puolue (*Parti islam*) sai Brysselissä hieman yli 5000 ääntä ja kaksi edustajaa. Marginaalissa kasvaa hitaasti islamilais-vasemmistolainen, palestiinalaismielinen ja antisemitistinen puolue *Égalité*, joka saa osassa Brysseliä 1–2 % kaikista äänistä. Islamististen puolueiden olemassaolo on herättänyt jyrkkiäkin reaktioita, esimerkiksi järjestön NONALI edustajilta (non al’islam; ”Ei islamille”); kannanottoja löytää helposti Internetistä. *Sharia4Belgium* puolestaan on ääriryhmä, joka on julistanut myös pyhää sotaa islamin levittämiseksi sekä ylistänyt marttyyreja. Kun järjestön nettisivu kaadettiin viime vuonna, sen tilalle perustettiin uusi Facebook-sivu (*Tawheed4Belgium*), joka sekään ei näytä enää toimivan. Ryhmä on kuitenkin edelleen hyvin aktiivinen.

Ei ole syytä kuvitella, että Brysselistä tulisi muslimikaupunki, eikä Belgian islam ole maalle turvallisuusuhka. Islamiin liittyy kuitenkin ääri-ilmiöitä, jotka ovat huolestuttavia. Länsimaisista kulttuureista itsestään riippuu paljon se, mil-

lainen islam meidän keskuudessamme asuu ja voimistuu.

Kirjallisuutta

Felice Dassetto, *L'Iris et le Croissant: Bruxelles et l'Islam au défi de la co-inclusion*. Presses universitaires de Louvain 2012.

Denis Ducarme, *Islam de Belgique: Entre devoir d'intégration et liberté religieuse*. Bruxelles: Luc Pire 2007.

Ural Manço, "Quels cadres épistémologiques pour la sociologie de l'islam en Europe occidentale? Réflexion sur le cas belge". – *Cahiers de recherche sociologique* 46 (2008) 79–94.

Brigitte Maréchal, "Belgium". – Barry Rubin (ed.), *Guide to Islamist Movements*. Armonk (NY): M.E.Sharpe. 433–443.

Herman Matthijs & Farhan Zahid, *Islamist Terrorism in Europe: The Case*

of Belgium. Internet-osoitteessa http://www.cf2r.org/images/stories/tribune_libre/tribune-libre-30.pdf

Sergio Castaño Riaño, "The Political Influence of Islam in Belgium." *Partecipazione Conflitto* (2014) 133–151. Internet-osoitteessa <http://siba-ese.unisalento.it/index.php/paco/article/view/13756>.

Caroline Sägerser, Jean-Philippe Schreiber & Cécile Vanderpelen-Diagre, *Les Religions et la Laïcité en Belgique: Rapport 2013*. Observatoire des Religions et de la Laïcité (ORELA), Bruxelles 2014. <http://www.o-re-la.org/index.php>

Rik Torfs, "Muslims in Belgium". – *Islam and Political-Cultural Europe*. W. Cole Durham & , Tore Lindholm (eds.), Farnham: Ashgate 2012. 71–85.

Sami Zemni, "The shaping of Islam and Islamophobia in Belgium". – *Race & Class* 53 (2011) 28–44.

Katholieke Universiteit Leuven – opintojeni toinen Alma Mater

Minna Hietamäki

■ Leuvenin katolisella yliopistolla (*Katholieke Universiteit Leuven*) on takanaan lähes kuusisataavuotinen historia eurooppalaisen akateemisen sivistyksen keskiössä. Paavi **Martinus V** perusti Leuvenin katolisen yliopiston vuonna 1425. Tänä päivänä se on maailman vanhin toiminnassa oleva katolinen yliopisto ja alankomaiden suurin yliopisto. KU Leuvenillä on vahva historiallinen identiteetti monien merkittävien akateemikkojen Alma Materina. **Desiderius Erasmus** perusti Leuvenissä 1517 maailman ensimmäisen klassisten kielten opiskeluun keskittyneen opinahjon. Leuvenin professoreja ovat muun muassa 1522 paaviksi valittu Kardinaali **Adriaan Florensz** sekä filologi, oikeustieteilijä ja historioitsija **Justus Lipsius**. Yliopiston alumneja ovat myös kartografi **Gerard Mercator**, joka karttaprojektiio on edelleen yleisin kartoissa käytössä oleva projektiomalli, **Andreas Vesalius**, jota tituleerataan modernin anatomian isäksi, sekä jesuiittojen ja myöhemmin koko Roomalaiskatolisen kirkon kanssa kiistellyt **Cornelius Jansenius**. Paavi **Leo**

XII:n toimesta Leuvenin katolista yliopistoa alettiin rakentaa tomistisen filosofian keskuksiksi, jossa katolinen ajattelu ja modernin maailman ilmiöt kohtaavat.

Leuvenin katolinen yliopisto on toinen kahdesta Belgiassa sijaitsevasta paavillisesta yliopistosta. Sekä flaaminkielinen *Katholieke Universiteit Leuven* että ranskankielinen *Louvain-la-Neuve* saavat antaa kanonisia oppiarvoja, jotka ovat muodollisia vaatimuksia korkeampiin katolisen kirkon virkoihin. Esimerkiksi piispat valitaan yleisesti niiden pappien keskuudesta, joilla on kanoninen tohtorin oppiarvo (*Sacrae Theologiae Doctor, S.T.D.*). Paavillisten yliopistojen toimintaa ohjaa paavi **Johannes Paavali II:n** apostolinen konstituutio *Sapientia christiana*, jossa katolisten (paavillisten) yliopistojen tehtävänä pidetään osallistumista kirkon yhteiseen lähetystehtävään sekä syventää ymmärrystä ilmoituksesta ja kaikesta mikä siihen liittyy. Leuvenin katoliselle yliopistolle oikeus antaa kanonisia oppiarvoja on merkittävä, sillä se tuo yliopistoon paljon

kansainvälisiä opiskelijoita. Paavillisen yliopiston status merkitsee myös sitä, että koko yliopisto, ei ainoastaan teologinen tiedekunta, on Vatikaanin kaitsen alla.

Leuvenin katolinen yliopisto on katolinen sanan kaikissa merkityksissä. Kirkko on esillä paitsi avajaisjumalanpalveluksessa myös yliopistojen tiloja koristavissa risteissä ja krusifikseissa. Ainakin vielä muutama vuosi sitten kaikkien yliopiston opiskelijoiden, olivatpa he mistä tiedekunnasta tahansa, tuli opiskella yksi teologisen tiedekunnan tarjoama teologinen peruskurssi. Viranhaltijoiden tulee olla katolisen kirkon moraaliltaan korkeatasoisia jäseniä, joiden virkaan asettamiselle täytyy saada Vatikaanin puolto. Leuvenin katolinen yliopisto on katolinen myös siinä mielessä, että sen suojissa opiskelee opiskelijoita joka puolelta maailmaa. Teologisessa tiedekunnassa opiskelee tällä hetkellä opiskelijoita yli kuudestakymmenestä maasta. Teologisella tiedekunnalla on erityisen hyvät suhteet moniin itäeurooppalaisiin ortodoksiin sekä idän katolisiin (uniaattiyliopistoihin). Kaikki tutkinnot kandidaattiin voi suorittaa joko flaamiksi tai englanniksi ja erityisesti englanninkieliset ohjelmat ovat suosittuja ulkomaalaisten opiskelijoiden keskuudessa. Omana opiskeluaikanani suurin osa kansainvälisistä opiskelijoista tuli Ukrainasta, Romaniasta, Filippiineiltä, Intiasta, Nigeriasta ja Pohjois-Amerikasta. Iso osa ulkomaalaisista opiskelijoista on katolisia pappeja, jotka on pappisseminaarin jälkeen lähetetty Eurooppaan hankkimaan yliopistollinen teologinen tutkinto. Mer-

kittävän opiskelijaryhmän muodostavat myös Euroopan ulkopuolelta tulevat nunnat. Tiedekunnan arkea värittävät pantapaidat ja erilaiset nunnankaavut.

KU Leuvenin keskeinen sijainti ja teologisen tiedekunnan kansainvälinen aktiivisuus tekevät Leuvenistä vielä opiskelijakuntaansakin kansainvälisemmän kohtaamispaikan. Systemaattisen teologian puitteissa tiedekunta järjestää esimerkiksi joka toinen vuosi kansainvälisen temaattisen konferenssin *Leuven Encounters in Systematic Theology* (LEST), jonka osallistujamäärä on yli 300 henkeä. Seuraava LEST-konferenssi järjestetään lokakuussa 2015 ja se käsittelee Vatikaanin toisen kirkolliskokouksen unohdettuja dokumentteja. Erilaisten kansainvälisten tapahtumien lisäksi opiskelijoiden arkeen kuuluvat eri alojen asiantuntijoiden pitämät vierailuluennot. Leuvenistä on myös hyvin helppo matkustaa Keski-Euroopan muihin yliopistoihin.

Suomalaiselle teologian opiskelijalle Leuvenin yliopiston teologinen tiedekunta on monella tavalla mielenkiintoinen opiskelupaikka. Tiedekunnassa saa tunnustukselliseen teologian opetukseen, sillä opetus on leimallisesti katolista. Teologisen tiedekunnan rinnalla on myös kanonisen oikeuden tiedekunta. Suomalaisen yliopisto-opetukseen verrattuna Leuvenin opetuksen selkeä tunnustuksellisuus oli huomiota herättävää. Tunnustuksellisuus tuli esiin paitsi opettavien teemojen valinnassa myös selkeästi artikuloidussa katolisessa näkökulmassa mihin tahansa opetettavaan asiaan. Sen lisäksi miten asiat ovat, opiskelijoille opetetaan miten ”meidän kato-

lisina tulisi asiaan suhtautua.” Opiskelijat ovat lähtökohtaisesti katolisia, suurimpana vähemmistönä ovat ortodoksit sekä idän katolisia kirkkoja edustavat, esimerkiksi ukrainalaiset opiskelijat. Protestantteja opiskelijoiden joukossa ei juurikaan ole. Belgialaiset protestantit opiskelevat evankelisessa teologisessa tiedekunnassa *Evangelische Theologische Faculteit Leuven*), joka on itsenäinen akateeminen oppilaitos ja sijaitsee muutaman kilometrin päässä Leuvenin keskustasta. ETF:n opiskelijoihin saattoi törmätä KU Leuvenin kirjastossa, johon myös protestanttisen teologian opiskelijoilla on käyttöoikeus. Tällaisessa ympäristössä suomalaisesta teologista tulee automaattisesti luterilaisen teologian edustaja, riippumatta pääaineesta tai tutkimusintresseistä.

KU Leuvenissä opiskelu antoi itselle ni arvokkaan kokemuksen uskonnollisessa vähemmistössä olemisesta. Jouduin myös muokkaamaan omaa ekumeenista ajatteluani. Asuin kahden vuoden ajan paavi Leo XIII:n mukaan nimetyssä yliopiston opiskelija-asuntolassa. Olin jatko-opiskelijasiiven ja ehkä koko asuntolan ainoa protestantti. Opiskelija-asuntolan elämään kuuluivat viikkomessut, joihin käytännössä kaikki osallistuivat. Niin myös minä, paitsi ehtoolliselle. Sunnuntaisin kävin Porvoon sopimuksen nojalla ehtoollisjumalanpalveluksessa paikallisessa anglikaanisessa kirkossa. Kokemus sai minut vakavasti miettimään arkielämän ja uskonelämän yhteyttä. Tuntui teennäiseltä olla vain osittain osallinen sekä arkielämän yhteisön viikkomessusta että myös siitä uskonyhtei-

söstä, jota tapasi vain muutaman kerran kuukaudessa. Oli hetkiä, jolloin pidin asuntolan nimikkopaavin osuvuutta erityisen (ironisen) sopivana. Leo XIII tunnetaan ekumeenisissa yhteyksissä paavina, joka julisti anglikaanisten virkojen olevan ”täysin merkityksettömiä ja epäpäteviä” (*null and void*). Näissä yhteyksissä mielenkiintoisilta ja kasvattaviltakin debateilta ei voinut välttyä. Yleisesti ottaen suhtautuminen protestanttiseen teologiaan oli myönteistä. Eksoottisuuttani olisi lisännyt pappisvihkimys ja sen puuttuminen aiheutti monia pettymyksiä.

Väitöskirjatutkijalle ehkä parasta antia Leuvenissä tarjoaa teologisen tiedekunnan kirjasto. Maurits Sabbe -kirjaston kokoelma kattaa noin 1,3 miljoonaa nidettä. Se on kooltaan lähes yhtä suuri kuin Helsingin Yliopiston uusi opiskelija-kirjasto Kaisa. Tapasin ensimmäiset leuveniläiset jatko-opiskelijat kansainvälisessä seminaarissa muutama kuukausi ennen kuin muutin itse Leuveniin. Kerroin heille kuinka oleellinen osa väitöskirjatutkimustani oli ollut erilaisissa ulkomaisissa kirjastoissa työskentely. He eivät ymmärtäneet kirjastomatkustamisen ideaa. Kun saavuin perille Leuveniin, ymmärsin miksi. Kirjasto on kokonaan käsikirjastoa, eli sieltä ei saa lainata mitään ulos. Kirjasto on ylpeä kattavuudestaan ja jos jostakin puutteesta huomautettiin, tilattiin teos kirjastolle mitä pikimmin. Kokoelmat ovat erityisen kattavat Vatikaanin toista kirkolliskokousta käsittelevän materiaalin osalta mutta aineiston kattavuus sekä monilla katolisen teologian aloilla että protestanttisen teo-

logian piirissä on merkittävä. Kirjastolla oli myös merkittävä osa opiskelijoiden ja tiedekunnan työntekijöiden kohtaamispaikkana. Koko tiedekunta sijaitsee kirjaston sisällä ja työhuoneelleenkin pääsee ainoastaan kirjaston aukioloaikoina.

Leuvenissä teologisiin tutkintoihin ei kuulu sivuaineita eivätkä teologit juurikaan opiskele muualla kuin omassa tiedekunnassaan. Yliopistolla on kuitenkin useita tutkimuksellisesti kiinnostavia tutkimuskeskuksia ja arkistoja. Näistä voi mainita esimerkiksi filosofian laitoksen yhteydessä sijaitsevan Husserl-arkiston, johon Husserlin kirjallinen jäämistö siirrettiin 1939 Freiburgista. Siirron takana oli pelko, että juutalaisen Husserlin teokset olisi saatettu tuhota kansallissosialistisen poliittisen järjestelmän toimesta. Husserl-arkiston lisäksi kirjastolla on merkittävä tehtävä fenomenologisen perinteen tutkimuksessa. Muista yliopiston kirjastoista tulee mainita yliopiston pääkirjasto, jonka uusrenessanssia edustava rakennus hallitsee yhtä Leuvenin suurimmista aukioista. Pääkirjasto perustettiin 1636 ja se sijaitsi ensimmäiseen maailmansotaan asti yhdessä yliopiston päärakennuksen siivissä. Saksalaiset joukot polttivat koko vanhan kirjaston kirjoineen 1914. Ulkomaisella tuella sekä sotakorvauksilla rakennettu nykyinen kirjastorakennus valmistui 1928 ja sen sisäosat kirjoineen tuhoutuivat uudestaan kun saksalaiset joukot miehittivät Leuvenin 1940. Kirjaston kojelmat on tämän jälkeen ennallistettu ja rakennus on yksi kaupungin tunnetuimmista monumenteista. Yliopiston pääkirjaston tornissa on moniääninen

kellopeli, jonka jokatuntinen soitanto rytmittää koko kaupungin päivää.

Vaikka yliopiston kirjastot ovat Leuvenissä hyvin kattavat, käytettiin teologisessa tiedekunnassa kirjastoa itse opiskeluun yllättävän vähän. Opintojaksot suoritettiin aina luentokursseilla eikä kirjatenttimahdollisuutta tunnettu. Tätä syystä opiskelijoille tarjottiin kursseja aamukahdeksasta iltakymmeneen. Kevään lukukausi päättyy heinäkuun puolella välissä ja syksyllä opetusta on jouluaattoon asti. Lukukausien lopussa on lukuviikot sekä tenttiviikot. Pääosa tentteistä suoritettiin suullisina tentteinä ja tenttimateriaalina oli paitsi opiskelijan omat luentomuistiinpanot myös kurssille tuotettu lukemisto. Kurssilukemisto oli yleensä muutaman sentin paksuinen monistettu nippu valikoituja tekstejä. Opiskelijat eivät näin ollen koskaan lukeneet kokonaisia kirjoja vaan ainoastaan luennoitsijan valitsemaa valittuja paloja. Lukemistojen tulostamisesta ja myymisestä omakustannehintaan vastasi teologian opiskelijoiden opiskelijajärjestö.

Suullisia tenttejä käytettiin kaikissa aineissa, myös klassisissa kielissä. Yleensä tenttiin kuului lyhyt valmistelu-aika, jonka jälkeen opiskelijat kävivät esittämässä vastauksensa professorille. Tenttilanteet poikkesivat toisistaan hyvin paljon ja tentin pituus sekä hiillostusaste riippuvat tentaattorista. Opiskelijan oikeusturva on käytännössä olematon, sillä kirjallista todistusaineistoa tentistä ei jää. Joissakin tilanteissa tämä saattoi olla oleellinenkin asia, sillä edetäkseen seuraavalle vuodelle opiskelijan tuli suorittaa koko vuosi vähintään tietyllä yleisar-

vosanalla. Koska arvosteluskaala on laaja, 0–20, saattoi pistelaskusta tulla monimutkaista. Lähtökohtaisesti opiskelijan tulee saada vähintään 10 pistettä läpäistäkseen kurssin mutta opettajakunta voi päättää antaa myös 9 pistettä jostain kurssista saaneen opiskelijan jatkaa seuraavalle vuodelle.

Isona erona Helsingissä opiskeluun verrattuna olikin opiskelijoiden suurempi riippuvuus professoreista. Esimerkiksi jatko-opiskelijoiden rahoitus on sidottu tietyn professorin ohjaukseen. Jos professori katkaisee ohjaussuhteen, myös opiskelijan rahoitus katoaa. Oleskeluaikana ni näin myös kävi. Toisaalta belgialaiset jatko-opiskelijat saavat automaattisesti jatko-opinto-oikeuden mukana 3+1 vuoden palkallisen työsuhteen yliopistoon. Väitöskirjatyöskentelyn lisäksi jokainen työsuhteessa oleva jatko-opiskelija suorittaa 10 % työajastaan avustavia tehtäviä omalle professorilleen. Ulkomaalaiset opiskelijat saavat hyvin pienen apurahan, johon ei kuulu työsuhdetta mutta ei myöskään työvelvoitetta. Erityisesti jatko-opiskelijoiden puolella ero paikallisten ja ulkomaalaisten opiskelijoiden statuksen välillä oli suuri. Oman Belgian-jakson aikana myös ulkomaisia opiskelijoita alettiin ottaa työsuhteiseksi väitöskirjantekijöiksi. Palkkasuhteiden avaaminen ulkomaisille jatko-opiskelijoille ei tapahtunut ongelmitta. Yhdeksi kynnyskysymykseksi nostettiin belgialaisille hyvin

tyypillinen kiistan aihe, flaamin kieli. KU Leuven on flaaminkielinen yliopisto, jossa on lain mukaan kielletty opettamasta ranskankielellä. Ranskan- ja flaaminkieliset yliopistot erotettiin toisistaan 1970-luvulla, jolloin ranskankieliselle yliopistolle (Louvain-la-Neuve) rakennettiin uusi kampus noin 40 kilometrin päähän Leuvenin kaupungista. Kielikysymykseen puuttuminen on varma tapa nostaa melkein kenen tahansa belgialaisen tunteita.

Vaikka KU Leuven on vanha yliopisto, on osa sen käytännöistä vähemmän muodollisia kuin Helsingissä. Esimerkiksi väitöstilaisuudet ovat melko lyhyitä ja hyvin strukturoituja – jokainen kolmesta vastaväittäjästä saa esittää kysymyksiä 20 minuutin ajan, minkä jälkeen vastaväittäjät ja kustos vetäytyvät antamaan väitöksestä arvosanan. Väittelijä saa oppiarvonsa heti väitöstilaisuuden jälkeen, pukukoodeja ei ole eikä karonkassakaan noudateta erityisiä muodollisuuksia.

Oman akateemisen työskentelyni kannalta suhteet Leuvenin katoliseen yliopistoon ovat olleet ensiarvoisen tärkeitä. On hyvä tutustua jo varhaisessa vaiheessa erilaisiin akateemisiin kulttuureihin ja alkaa rakentaa omia kansainvälisiä verkostojaan. KU Leuven on erityisen mielenkiintoinen opiskelu- ja työpaikka niille, joita kiinnostaa moderni katolinen teologia, jota harjoitetaan hyvin monikulttuurisessa ja kansainvälisessä ympäristössä.

Pieni suuri belgialainen sarjakuva

Anssi Rauhala

■ Belgialainen sarjakuva on maailmankuulua, vaikka yhtä tunnettua ei ole sen belgialaisuus. Suhteellisen harva lukija osaa sijoittaa lehtimies Tintin alkukodin Brysseliin, saati sitten Lucky Luken tai pienet siniset smurffit (tai, kuten puristit mieluusti ovat valmiita oikaisemaan, strumffit) Charleroin seudulle Vallonian vuorten lomaan. Belgialaiset sarjakuvan tekijät ovat usein antaneet luomuksilleen ranskalaisen identiteetin, arvatenkin, koska kielialueen laajuus antaa mahdollisuuden julkaista suuria painosmääriä. Flaaminkielisellä alueella sarjakuvaharrastus on eri tavalla painottunut: julkaisukirjo on suppeampi, mutta bestsellerit todellisia bestsellereitä. **Willy Vandersteenin** lastensarjaa Anu ja Antti (*Suske en Wiske*) on julkaistu kautta maailman satatuhattamääräisinä painoksina, kotimaisten miljoonapainosten päälle.

Vuosisatoja flaamit ovat olleet hyvin kansainvälistä väkeä, merenkulkijoita ja kauppiaita, sisämaassa asustavat vallonit suurelta osin vuori- ja terästeollisuuden ja hiilikaivostensa varassa. Tämäkin on saattanut vaikuttaa kulttuurien vivahderoihin. Saman huomaa myös kielitaidos-

ta: flaamilaisella alueella ihmiset osaavat useammin kotimaansa molempia kieliä, toisinaan myös halliten jonkin vieraan kielen, kuten englannin tai saksan: naapureitahan ollaan. Vallonit puhuvat ranskaa (jotkut myös vallonian), ja ranskalla kyllä pärjäälee, kun etelänlomatkin voi viettää vaikkapa Marokossa tai Martiniquella.

Belgialaisen sarjakuvan tiivis yhteys katoliseen kirkkoon juontaa juurensa 1900-luvun alkuun. Sarjakuvaharrastajien piirissä on laajalti tunnettua, että Tintin maineikas luoja **Hergé** aloitti uransa 1920-luvulla toimittajana ja kuvittajana *Le Petit Vingtième* -lehdessä, joka oli apotti **Norbert Wallez'n** päätoimittaman *Le Vingtième Sièclen* nuorisojulkaisu. Belgian partioliike ja kirkko olivat yhteistyössä rakentamassa ihanteellista nuorisokuvaa, ohjaten ja opastaen ihmistaimia hyveelliseen elämään ja rakentavaan rooliin yhteiskunnassa. Lehtien toimituksissa pyrittiin tarjoamaan nuorille lukijoille parempia käyttäytymismalleja kuin mitä amerikkalaisessa tuontiviitteessä joutui alinomaa kauhis-telemaan. Belgialaisen sarjakuvan kultta-ajan tekijöistä monet ovat olleet partiolai-

sia: Jijé, Walthéry, Macherot, Hergé (totta kai), Tacq, Tibet, Peyo, Roba...

Yliampumisia ei lie voitu välttää, kun 1949 Ranskassa voimaan tullut laki nuorisolle suunnatuista julkaisuista alisti maan kaikki sarjakuvat ennakkotarkastuskomitealle, jolla oli valta tuomita sarkoihin ja vankeuteen lapsille vahingolliseksi katsomiensa julkaisujen tekijät, kustantajat, painajat ja jälleenmyyjät. Komitean jäseniksi nimettiin asiantuntijoita: aloitteen tekijä, asianajaja **René Finkelstein**, virkamiespuolen edustajia opetus- ja oikeusministeriöstä, perheneuvojia sekä piispoja ja apotteja, joilla oli niin sanotusti oma lehmä ojassa omien lastenlehtiensä toimituksissa. Perinpohjaista objektiivisuutta päätöksenteossa sopi epäillä. Noina vuosina samanlaista liikehdintää oli havaittavissa myös Amerikassa, missä psykiatri **Fredric Wertham** sai huolestuneet vanhemmat sankoin joukoin liikkeelle kirjallaan *Seduction of the Innocent*.

Belgialaisetkin sarjakuvalehdet, joita vietiin paljon Ranskaan, joutuivat ankaaraan syyniin, ja pitkin 1950-lukua belgialaiset päätoimittajat ja sarjakuvantekijät saivat toistuvasti kutsuja Pariisiin lautakunnan puhutteluun, kun jonkun gangsterin revolveri näytti ylen määrin uhkaavalta tai sarjakuvassa esiintyvän naisen puseron kaula-aukko oli liian avoin. Jidéhemin 1962 luoman Sophien piti alun perin olla reipas nuori sankaritar, mutta varovainen kustantaja Dupuis ennakoi komitean reaktiot naispuoliseen sarjakuvahahmoon toiminnallisessa seikkailusarjassa (saatettiinpa käyttää vihjailevia sanoja ”aggressiivinen seksuaalisuus”),

ja niin nuorennusleikattiin Sophiestakin lettipäinen varhaisteini. Vasta 1970 saivat Gos ja Walthéry läpi lentoemäntänsä Natashan, joka pääsi ensimmäisessä seikkailussaan taistelemaan miniha-meessa viidakkoveitsen kanssa sademetsien alkuasukaspäällikköä vastaan.

Belgia on juhlijoiden maa, jossa kirkokopyhien ja valtiollisten juhlapäivien lisäksi pidetään mielellään kaupunkikoh-taisia juhlia paraateineen ja konsertteineen. Hyvää ruokaa ja juomaa pidetään arvossa, oluita valmistavia mikropanimoita on sadoittain. Belgian lähes jokaisessa kaupungissa on oma sarjakuvatapahtumansa, toisissa useitakin alan kekereitä pitkin vuotta. Sarjakuvan ammattilaisille sarjakuvajuhla onkin usein lähinnä hyvä tekosyy järjestää kollegoiden kokoontuminen pitopöydän ääreen pitämään hauskaa. Durbuy, Colmar, Huy ja lukuisat muut pikkukaupungit järjestävät omat sarjakuvafestivaalinsa, joita voi löytää vaikka kalenterin jokaiselle viikonlopulle. Jos ei sarjakuvasta, niin sitten jostain muusta kulttuurinhaarasta saa hyvän perusteen kekkeröintiin: vas-kimusiikki, ooppera, nukketeatteri, lasinpuhallus tai keramiikkataide, kaikki saavat areenansa.

Tässä kohtaa voinen kertoa vuosien takaisen anekdootin siitä, kuinka itse olin nuorena matkannut Liègeen tutustuakseni Belgian sarjakuvaympäristöön, ja paikallisilla sarjakuvafestivaaleilla sain nähdä suuresti ihaillemiä ammattilaisia. ”Teillä siellä Suomessa kai juodaan pelkkää vodkaa, meidän oluemme ovat paljon terveellisempiä”, neuvoi muuan käsikirjoittaja kohteliaasti, ja ky-

säisi vielä, oliko ollut kovinkin vaikeaa päästä rautaesiripun takaa länteen. Suomen maine neuvostomaana oli vahva. Liègen poliisilaitos oli järjestänyt sarjakuvantekijöille ennen juhlapäivällisiä myös ampumakilpailun, koska laitoksen käyttämät maalitaulut olivat kotimaisten sarjakuvataiteilijoiden kuvittamia. Ruudinsavuisen kisan voitti tuolloin Tibet, *Tintin*-lehden toimittaja, Riku Oksa-dekkarisarjan ja *Chick Bill* -lännensarjan tekijä. Sittemmin poliisilaitoksen kirjantähtäjä totesi, että käytettyjen patruunoiden hinta oli suurempi kuin maalitaulujen kotimaisuudesta syntynyt säästö, ja kisojen järjestäminen lopetettiin. Liège on legendaarinen aseseppien kaupunki, jossa vieläkin FN-Herstalin tehtaalla valmistetaan maineikkaita tuliaseita poliisi- ja sotilaskäyttöön. Aikoinaan kaupungissa oli tusinoitain itsenäisiä asesepänpajoja, joissa tehtiin paremmalle väelle kallista metsästysaseita käsityönä.

Belgia on pieni maa, johon pinta-alaan nähden mahtuu tavattoman tiiviisti sarjakuvan parissa työskenteleviä kirjoittajia, piirtäjiä ja värittäjiä. Jos sama tiheys toteutuisi Suomessa, maamme rajojen sisälle mahtuisi 15000 ammattimaista sarjakuvantekijää (väkilukuun suhteutettuna tosin luku tasaantuisi alle tuhanteen). Monilla käsikirjoittajilla on ns. oikea ammatti: Belgian tuotteliaimpiin kirjoittajiin kuuluvalla **Jean Van Hammella** on tutkinnot kauppaoikeuden ja yrityshallinnon aloilta, ja myhäillen Van Hamme onkin todennut osavansa kirjoittaa tyydyttäviä sopimuksia. Sarjakuvapiirtäjillä, joiden työ usein vaatii keskittymistä ja pitkäjänteisyyttä,

suuri osa tuloista voi muodostua kuvitustöistä mainosalalla, taittamisesta, opettamisesta tai tykkänään muun alan töistä. Toimittajana tai kirjapaino- ja lehtialoilla ovat hautuneet kukoistukseen monet sarjakuvantekijät.

Sarjakuva on perinteisesti ollut kioskkikirjoihin verrattavaa viihdelukemista, ja monet sarjakuvien käsikirjoittajat ovatkin kunnostautuneet myös dekkari- ja tieteiskirjallisuuden sarjoilla, kuten Suomessakin Bob Moranen seikkailuilla jonkinasteiseen maineeseen aikanaan noussut **Henri Vernes** sekä jo edesmenneet **Thierry Martens** ja **Maurice Tillieux**. Jean Van Hammen *Largo Winch*-sarja on laajennut myös televisiosarjan ja elokuvien suuntaan, samoin ovat useat belgialaiset sarjakuvat taipuneet animaatiotarjoksi, kuten Cauvinin kirjoittama ja Laudecin piirtämä *Cedric* (Suomessa nähty sunnuntaiamuisin nimellä *Sakke*), ja Peyon Amerikkaan tuotekehittäviksi vietyjen strumffi/smurffien voitokas maine on toki kaikille tuttu.

Samat ilmiöt kuin kaikkialla maailmassa ovat vieneet sarjakuvilta yleisöä myös Belgiassa: muut mediat ja pelikulttuuri houkuttavat erityisesti nuorisoa, ja vuosikymmenten ajan elinvoimaiset sarjakuvalehdet ovat lopettaneet toimintansa tai muuttuneet ajan mukana. Dupuis-kustantamon *Spirou* ilmestyy yhä viikottain, *Lombardin Tintin* lopetti jo vuosia sitten. Kustannustaloissa tehdään nopeita ratkaisuja talouden liikeyhdynnän perusteella, ja pitkän tähtäimen suunnitelmat puuttuvat. Jean Van Hammen mukaan entisaikain johtajat kuten **Charles Dupuis**, **Georges Dargaud** ja **Ray-**

mond Leblanc olivat toiminnassa mukana sydämensä sanelemina, nykyisin osakkeenomistajien nopeat voitot ovat etusijalla. Dupuis'n kustannuspäällikkö **José-Louis Bocquet** kertoo, miten – tämän päivän logiikalla – kustantaja voi perustellusti lopettaa yhteistyön tekijän kanssa sarjan ensimmäisen albumin jälkeen.

Silti sarjakuvafestivaalit vetävät yleisöä. Vaikka supertähdet ovatkin vaihtuneet, väki löytää yhä juhlatilaisuuksiin. Harrastajien innokkuus korvaa yleisömäärän pienentymistä. Sarjakuvantekijätkin ovat laajentaneet toimenkuvaansa muille viihteen aloille, kuka leveämmän leivän toivossa, kuka rentoutuakseen tuotantotyön paineista. **Frédéric Janin** soitti kosketinsoittimia jo hajonneessa Bowling Ballsissa ja toimii sarjakuvatyönsä ohella komediatuottajana belgialaiselle radiolle ja televisiolle. Marcinellelaisen *Le Boys Bande Dessinée* -bändin kitaristi **Midam** joutui taannoin jäämään pois orkesterista, koska hänen luomansa Kid Paddle -sarjakuvan huimaava suosio ja paisuvat oheistuotemarkkinat alkoivat viedä kaiken ajan. Bändissä soittajia ovat myös mm. saksofonisti **Batem**, joka piirtää Marsupilamin seikkailuja, ja basisti **Janry**, joka tunnetaan Pikon ja Fantasion seikkailujen yhtenä piirtäjänä. Laulaja-huuliharpi **Yvan Delporte**, joka oli vuosien ajan *Spirou*-lehden päätoimittaja ja moneen ehtinyt käsikirjoittaja, menehtyi 2007.

Sarjakuvantekijät törmäävät Belgiassa samaan kuin muuallakin: työtä

pidetään helppohintaisena ja tyhjänpäiväisenä. Näinhän on myös kirjailijoilla ja muusikoilla: ammattitaitoon kuuluu saada työ näyttämään sujuvalta ja vaivattomalta, ja niinpä tavallinen tallaja ihmetteleekin, miksi kepeästä viihteestä olisi maksettava oikealla rahalla. Lisäksi samalla, kun elinkustannukset nousevat, haluavat ihmiset leikata ensimmäiseksi ”tarpeettomammalta” tuntuista asioista, kuten viihteestä tai kulttuurista – tai tieteestä. Silti sarjakuvaväki kamppailee eteenpäin, toinen toistansa tukien, sydämen palosta työtään jatkaen.

Lähteet

Assouline, Pierre: *Hergé, the man who created Tintin* (alkuteos 1996, englanninos: Charles Ruas, Oxford University Press 2009).

Bédéka juillet/aout 2005#17 (Yannick Lejeunen Tibet-haastattelu).

Bidegain, Maiana: *Sous les bulles: L'autre visage du monde de la Bande Dessinée* (DVD Médiakréa 2013).

Bourdil, P-Y & Tordeur, Bernard: *Bob de Moor – 40 ans de la bande dessinée, 35 ans aux côtés d'Hergé* (Lombard 1986).

Franquin, Jidéhem, Greg: *La peur au bout du fil*. Commenté par José-Louis Bocquet et Serge Honorez (Dupuis 2013).

Perrin, Raymond: <http://raymondperrin.blogspot.fi/2010/02/les-tribulations-de-fleurus-presse.html>

Taymans, André: *Le chant du pirate: À propos de Raymond Macherot* (Editions À Propos 2005).

Tillieux, Maurice: ”Schtroumpf”. *Les cahiers de la bande dessinée 34* (Glénat 1977).

Walthéry, François: *Sur les hauteurs du Hasard, entretiens avec Pascal Roman* (Horizon BD 2002)

NÄKÖALOJA

Belgia on vitsi

Stimulus

■ Kaksi belgialaista ajaa rekalla. He saapuvat alikulkuun, jossa on varoitus: maksimikorkeus neljä metriä. He nousevat ohjaamosta ja mittaavat rekan korkeuden. Se on kuusi metriä. ”Mikäs nyt eteen?”, kysyy toinen. Toinen katselee hetken ympärilleen. ”Poliisia ei näy missään, joten ajetaan läpi vain.”

Belgialainen on patikoimassa Sveitsin alpeilla, kun hän huomaa kauempana vuorenrinteellä lammaslauman. Hän ottaa kiikarinsa esiin ja laskee, että laumassa on 75 lammasta. Sitten hän lähtee lammaspaimenen luo.

”Jos arvaan, montako lammasta laumassasi on, saanko niistä yhden itselleni?”

”Mikäs siinä, et kuitenkin osu oikeaan.”

”75”, belgialainen sanoo.

”No voi sun! Valitse nyt sitten yksi.”

Belgialainen lampsii laumaa kohti ja palaa kohta takaisin palkinto olkansa yli heitettyinä.

Nähdessään voitonriemuisen belgialaisen paimen kysyy: ”Jos arvaan, mistä maasta olet kotoisin, saanko koirani takaisin?”

Belgialainen sanonta: On kolmenlaisia ihmisiä. Niitä, jotka osaavat laskea, ja niitä, jotka eivät.

Brysselin luonnontieteellisessä museossa turistit ihmettelevät dinosauruksen luita. Yksi heistä kysyy museovartijalta, kuinka vanhoja luut ovat.

”Ne ovat 80 miljoonaa, neljä vuotta ja kuusi kuukautta vanhoja.”

Turisti kummastelee, kuinka vartija voi tietää niiden iän niin tarkasti.

”No, kun aloitin työt täällä neljä ja puoli vuotta sitten, ne olivat 80 miljoonaa vuotta vanhoja.”

Hollantilainen ja belgialainen ovat baarissa ja katsovat iltauutisia. Kerrostalon katolla on nainen, joka huutaa: ”Minä hyppään, minä hyppään!”

”Lyön vetoa, että hän hyppää”, hollantilainen sanoo belgialaiselle.

”Minä taas lyön vetoa, että hän ei hyppää”, belgialainen sanoo.

Miehet sopivat summasta. Lopulta nainen hyppää.

”Minun täytyy tunnustaa sinulle jotakin”, hollantilainen sanoo. ”Näin hypyn jo iltapäivän uutisissa.”

”Minäkin näin sen”, sanoo belgialainen. ”En kuitenkaan uskonut, että hän olisi niin tyhmä, että hyppäisi kahdesti.”

Belgialainen vierailee Pariisissa ja kauhistuu hurjapäistä liikennettä. Hän kysyy taksikuskiltaan, miksi kaikkien täytyy ajaa niin lujaa ja piittaamattomasti. Ajaja vaistoa asiakkaansa hermostuneisuuden ja vähäisen kokemuksen suurkaupungin menosta ja päättää tehdä tämän vielä hermostuneemmaksi.

”Minä ajan näin, jotta voin tappaa jalankulkijoita”, hän sanoo. ”Me saamme 200 euroa bonusta jokaisesta tapetusta jalankulkijasta. Sillä tavalla teemme tiet turvallisemmiksi autoille ja pyörille.”

Belgialaisen on vaikea uskoa tätä, joten vakuuttaakseen hänet kuski lähes ajaa suojateillä viiden jalankulkijan päälle, mutta väistää aina viime hetkellä. Nämä hyppäävät kauhuissaan pois tieltä. Kun hän tekee saman kuudennen jalankulkijan kohdalla, tämä kaatuukin auton alle. Kauhuissaan kuski menee katsomaan, kuinka kävi. Kuinka ollakaan, jalankulkija on kuollut.

”Jumalani, minä surmasin hänet!”

”Niin, jos en olisi osunut häneen taikavella, olisit missannut hänetkin”, sanoo belgialainen pilkallisesti.

Belgialainen löysi kadulta apinan ja kysyi poliisilta, mitä sille pitäisi tehdä. Poliisi kehotti viemään apinan eläintarhaan. Seuraavana päivänä poliisi näki miehen kävelevän käsi kädessä apinan kanssa.

”Minähän kehotin teitä viemään apinan eläintarhaan”, poliisi sanoi.

”Minä veinkin sen eilen eläintarhaan. Se piti siitä kovasti, mutta tänään ajattelin viedä sen elokuviin.”

Hyvä haltija lupasi belgialaiselle toteuttaa kaksi tämän toivetta. Belgialainen pyysi olutpullon, josta ei koskaan loppuisi hänen lempioluensa. Belgialaisen käteen ilmestyi komea pullo täynnä hänen lempiluostarioluttaan. Hän joi siitä nauttien ja totesi tyytyväisenä pullon olevan edelleen täynnä. Haltija tiedusteli hänen toista toivettaan.

”Saisinko toisen samanlaisen pullon?”

Vartijan matkassa 1894

Seidi Saahntela

Vuoden 1894 toiseksi viimeisen Vartijan lehden (numero 11) avasi muistokirjoitus juuri edesmenneestä keisari Aleksanteri III:sta. Tuonnempana lainataan artikkeli tanskalaisesta kirkollisesta lehdestä joka havainnoi kirkollista elämää Etelä-Espanjassa; tässä siitä katkelma.

ALEKSANTERI III

Salaman nopeudella levisi marraskuun 1 p:nä kautta maailman sanoma siitä, että Venäjän keisarin päivät olivat päättyneet. Kun sanoma Suomeen saapui sen Suuriruhtinaan kuolemasta, herätti se kaikkialla haikeata kaipausta. Suomen kansa on horjumattomalla uskollisuudella yhäti ollut hallitsijoihinsa liittyneenä ja sentähden moinen sanoma aina täällä herättää syvää surua. Tätä ovat kaikkialla pidetyt surujumalanpalvelukset ja niissä kyyneltyneet kuulijajoukot kyllin todistaneet.

Poismenneen hallitsijan valtiollista toimintaa pystyy vasta tuleva aika arvostelemaan. Mutta Suuriruhtinaamme ovat polvesta polveen ensi kädessä vahvistaneet uskontomme, ja poismennyt Keisari, ollen Venäjän mahtavan kirkon korkeimpana johtajana ja samassa sen hartaana ystävänä, ei millään tavalla estänyt tai ehkäissyt Suomen kirkon vapaata toimintaa tai edistystä eikä hänen aikanaan naapurisopu kirkkojen välillä kertaakaan tullut häirityksi. Paremminkin useat kirkkomme omat jäsenet ymmärsi hän antaa kirkolliselle järjestyksel-

lemme tukensa ja kunnioituksensa ja jos kirkon hartaat toiveet edistymiseensä nähden ehkäistiin, omat kansalaiset niitä ehkäisivät, eikä se Hallitsija, jolle Jumalan valtakunnan edistäminen oli sydämen asiana ja joka maailman mahtavimpana nöyränä notkisti polvensa orjantappurakruunulla kruunatun kuninkaan edessä. Tämän osan Keisari-vainajan elämäntyöstä ymmärtää kansamme suuri enemmistö arvostella ja kiitollisena muistaa se häntä uskontonsa arvossa pitäjänä ja kirkkonsa suojelijana.

Muutamia havaintoja kirkollisesta elämästä Etelä-Espanjassa.

(„Dansk Kirketidende”-lehdestä.)

Vaikea on protestantin saada mitään perinpohjaista käsitystä kirkollisesta elämästä roomalais-katolisessa maassa muutaman kuukauden oleskeluajalla, varsinkin jos ei edeltä ole valmistautunut sitä varten, sillä silloin jää käsittämättä paljon siitä, mitä jumalanpalveluksissa tapahtuu, kun ei tiedä, mikä hengellinen merkitys annetaan millekin toimitukselle ja hartaudenharjoitukselle, joista moni

näyttää meistä protestanteista olevan ilman mitään merkitystä. Eräs niistä havainnoista, jotka voimakkaimmin vaikuttivat mieleeni, oli kansan into ja kestäväisyys olemaan jumalanpalveluksissa läsnä. Kirkot olivat yleensä täpö täynnä sekä alussa että lopussa.

Ja miten paljon jumalanpalveluksia! Paitsi jokapäiväistä aamukirkkoa, jossa läsnäolon jokainen uskovainen katolilainen katsoo ennen kaikkea velvollisuudekseen tai tuntee sisälliseksi tarpeekseen, ja paitsi sunnuntai-jumalanpalveluksia on siellä alinomaa jumalanpalveluksia eri aikoina ja eri syistä, varsinkin hyvin lukuisat ”Novenat” ja ”Septenariat”, jolloin melkein aina saarnataan yhdeksänä tai seitsemänä päivänä peräkkäin, viime päivänä kahdesti. Säännöllisestä läsnäolosta näissä pitkissä jumalanpalveluksissa lupaa ”kirkko” erityisiä siunauksia, varsinkin niille, jotka sitoutuvat erinäisiin määrättyihin ulkonaisiin toimituksiin ilmaistaakseen niillä uskoansa tai uhraavaisuuttansa. Naiset käyvät ehkä Espanjassa, kuten kaikkialla muuallakin sekä katolisissa että protestanttisissa maissa, lukuisimmin kirkossa; mutta ei kuitenkaan ole läheskään niin, kuin olen kuullut olevan monin paikoin Ranskassa, että kirkkoissa on melkein yksinomaan naisia, niin että saarnaaja puhutteleekin kuulijoitaan ainoastaan: ”rakkaat sisaret!” Espanjassa näkee koko paljon miehiäkin kirkkoissa, ja he silloin ottavat osaa erinäisiin hartaudenharjoituksiin. Niinpä näin Malagassa ”hyvän paimenen” novenassa jesuiittain kirkossa, St. Augustinissa, suurenlaisen joukon vanhanpuoleisia miehiä sivisty-

neestä kansanluokasta, jotka olivat erittäin ”pyhittäytyneet” eli miksi sitä sanottaneen. He kantoivat kaulassaan eri merkeillä varustettuja nauhoja, ja koko pitkän jumalanpalvelusajan olivat he polvillaan pääalttarin edessä, kahdessa osatossa kun siinä ei ollut tilaa heille kaikille yhtäaikaan; sitä paitsi toimittivat he erinäisiä tehtäviä, kantoivat kynttilöitä j. m. s. Kuinka paljon todellista hartautta ja elävää uskoa lienee tässä suuressa väsymättömyydessä kirkossa olemiseen ja kuinka paljon siinä on ainoastaan muotoa ja tavanmukaisuutta, jolla ei syvemmän käsityksen mukaan ole mitään arvoa, sitä hän ei kukaan voi tuomita.

Muuten ovat Espanjassa jyrkinä vastakohtina toisella puolen ne, jotka ovat täydellisesti kirkon ystäviä, olivatpa he muuten sitte totisia ja vakavia kristityltä tahi ei, ja toisella puolen selvä uskottomuus eli ne, joita Malagan piispa kuvasi nimellä ”uudenaikainen ihminen”; mutta uskottomuus on näihin asti päässyt ainoastaan hyvin vähässä määrässä juurtumaan naisiin. Heihin nähden on yleensä pappien vaikutus vallalla, eikä ole suinkaan yleistä, että vapaa-aatteiset miehet tahtoisivat vaikuttaa vaimoihinsa ja tyttäriinsä, joko he sitte arvelevat, että ”naisen heikkous” vaatii heitä turvautumaan johonkin korkeampaan, tahi he tajuamattansa tuntevat, että nainen kadottaisi jotakin paraimmasta arvostaan, jos he häneltä ottaisivat pois uskon. Eräs espanjalainen kirjailijainainen kertoo vapaa-aattelijain kokouksesta, joka pidettiin jossakin maaseutukaupungissa.

Professori, joka oli johtava kokousta, ilmoitti sanomalehdissä, että ”naisetkin”

saivat ottaa osaa kokoukseen. Mutta kuin joku hänen tuttavansa kokouksen jälkeen lausui kummastuksensa siitä, että johtajan oma vaimo ei ollut siellä läsnä, sanoi hän: ”minunko vaimoni? Hän ei, Jumalan kiitos! ole vapaa-aatteli-ja!”

Mitä tulee sanan julistamiseen, toimitetaan sitä suurella innolla, ainakin kaupungeissa. Minä olin niin tietämätön, että Espanjaan tullessani luulin, että tuskinpa siellä ollenkaan saarnattaneen kato-
tolisissa kirkkoissa. Sen käsityksen olin saanut Madridilaisen pastori Fliednerin esitelmästä evankelisen alliansin kokouksissa Köpenhaminassa 1884. Niinhän tapahtuu, että, milloin esitetään yksinomaan varjopuolia, helposti saadaan väärä käsitys asiasta. Ehdittyäni vähän tutustua oloihin kummastuin minä hyvin, kun huomasin että siellä saarnattiin melkein kaikkina aikoina, paaston aikaan yhtä päätä, jollaista ei tapahdu meidän kirkossamme. Toinen asia on, mistä saarnataan. Moni kansalainen, joka on kuullut saarnoja katolisessa Saksassa tai Italiassa, on kertonut julistuksen pääsisällyksenä olleen sen tai tämän pyhimyksen ylistäminen. Minun kokemukseni Etelä- Espanjasta on vallan toisenlainen. Ei missään niistä katolisista saarnoista, jotka kuulin, ollut koskaan puhe muista pyhimyksistä kuin neitsyt Maariasta ja hänestäkin oikealla tavalla, ja paras saar-

namies niistä, joita kuulin, ja häntä minä myös kuulin kaikkein useimmin, Malagan piispa, ei kertaakaan ylistänyt kehtään pyhimystä. Hänen saarjojensa perussävelenä saatan sanoa olleen apostoli Paavalin sanat: Minä en tiedä mitään muuta autuudekseni kuin Jesuksen Kristuksen ristiinnaulittuna. Kuin kuulin hänen syvällisimmällä uskon vakaumuksella puhuvan, kuinka meidän Herramme Jesus taivaallisen Isänsä tykönä rukoilee ”veljeinsä puolesta maan päällä”, oli minusta käsittämätöntä, mitä varten hänen tarvitsi lakkaamatta anella Jesuksen äidin esirukousta ja mitä siunausta hänellä siitä voi olla. Kun ollaan lujasti vakautuneet siitä, että Herra Jesus itse on meidän suuri esirukoilijamme Jumalan meidän Isämme tykönä, mitä varten tarvitaan sitte muita keinoja? Mutta vaikka hurskaalle katolilaiselle todella sydämen syvyydessä ja hänen omaa hengellistä elämäänsä varten monikin kirkon dogmi on tarpeeton, tahtoo hän kuitenkin olla turvattu kaikkia epäilyksiä vastaan ja luottaa lujasti siihen, että roomalaiskatolinen kirkko se on ainoa totinen kirkko ja että se ei voi erehtyä pannessaan niin suuren merkityksen seuraaviin Herran sanoihin apostoleille: ”Mitä te maan päällä sidotte, pitää myös oleman sidotut taivaassa; ja mitä te päästätte maan päällä, pitää myös oleman päästetyt taivaassa.”

Arvoisa Vartijan tilaaja!

Keräämme vuodenvaihteesta alkaen **vuoden 2015 tilausmaksun**. Pyydämme teitä tutustumaan alla oleviin ohjeisiin ja maksamaan ystävällisesti tilausmaksun niiden mukaan. Tilaus on kestopilaus, jollei sitä erikseen peruuteta kalenterivuoden lopussa.

Huom! Pyydämme merkitsemään viestikenttään tilaajan nimen siinä tapauksessa, että maksaja on joku toinen kuin lehden saaja. Jos kirjoitatte viestin, jättäkää viitenumero pois.

yhteisöt	36 €	viite 5571
perustilaajat	33 €	viite 5555
opiskelijat	18 €	viite 5568
tilaukset ulkomaille	46 €	viite 5584

Lasku maksetaan Vartijan tilille Danske Bank 800010-64635, IBAN-muodossa FI9880001000064635.

Laskutuksen eräpäivä on 31.3.2015.

Yhteystiedot:

e-mail: matti.myllykoski@helsinki.fi

puh. Heidi Haahtela 050-3548186 (iltaisin)

Vartija N:o 5–6/2014

Belgia, vastakohtien ja ristiriitojen maa	161
Tutkimuksia rapistuvasta pilarista. Karel Dobbelaeren ja Liliane Voyén haastattelu	163
Matti Myllykoski <i>Kirkossa on viime aikoina esiintynyt laajaa ymmärrystä homoseksuaalien parisuhteen laillistamiselle, kunhan sitä ei kutsuta avioliitoksi.</i>	
Roomalaiskatolisen Belgian maallistuminen	168
Matti Myllykoski <i>Pappisura kiinnostaa yhä harvempia Belgian katolilaisia. Vuonna 1960 hiippakunnissa toimivia pappeja oli 10404, mutta kunakin kuluneena vuosikymmenenä heidän lukunsa on vähentynyt tasaisesti noin puolentoista tuhannen hengen vauhtia.</i>	
Belgian katolisuuden suuri hyväksikäyttökriisi	175
Mikko Ketola <i>Uuteen vaiheeseen tultiin, kun Bruggen 73-vuotias piispa Roger Vangheluwe erosi yllättäen virastaan. Hän tunnusti syyllistyneensä nuoren sukulaispoikansa seksuaaliseen hyväksikäyttöön vuosia sitten.</i>	
Kaiken kepeyden keskelläkin syvä sanoma voi olla hyvin läsnä. Leuvenin yliopiston rehtorin Rik Torfsin haastattelu	185
Mikko Ketola	
Siirtolaiset ja uskonto. Pääsihteeri Doris Peschken haastattelu	191
Mikko Ketola & Matti Myllykoski	
Islam Belgiassa ja belgialainen islam	195
Matti Myllykoski <i>Ei ole syytä kuvitella, että Brysselistä tulisi muslimikaupunki, eikä Belgian islam ole maalle turvallisuusuhka. Islamiin liittyy kuitenkin ääri-ilmiöitä, jotka ovat huolestuttavia.</i>	
Katholieke Universiteit Leuven – opintojeni toinen Alma Mater	203
Minna Hietämäki, teol. toht., Helsinki <i>Suomalaiselle teologian opiskelijalle Leuvenin yliopiston teologinen tiedekunta on monella tavalla mielenkiintoinen opiskelupaikka.</i>	
Pieni suuri belgialainen sarjakuva	208
Anssi Rauhala, sarjakuvapiirtäjä, Helsinki <i>Belgia on pieni maa, johon pinta-alaan nähden mahtuu tavattoman tiiviisti sarjakuvan parissa työskenteleviä kirjoittajia ja piirtäjiä.</i>	
Stimulus: Belgia on vitsi	212
Vartijan matkassa vuonna 1894	214